

Η
Δ Ε Χ Ω

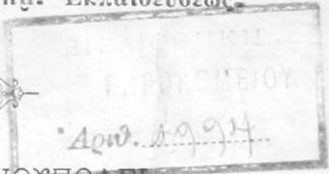
ΗΤΟΙ
ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ
ΝΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΠΟΙΩΜΕΘΑ
ΚΑΙ
ΠΡΟΦΥΛΑΣΣΩΜΕΝ

2006

ΥΠ
Α. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ,
Ίατροϋ.

Άδεια τοϋ ὑπουργείου τῆς Διευθ. Ἐκπαιδεύσεως

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ "ΝΕΟΔΟΓΟΥ"

Μεγάλη ὁδὸς Βοεβόδα, ἀριθ. 5 καὶ 6.

1888.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Αί μετὰ τὸν εὐτυχέστερον τοκετὸν παρατηρούμεναι ἀσθένειαι καὶ ἂν ἔτι δὲν καταλήξουν εἰς ἀνεπανόρθωτον δυστύχημα, δύνανται νὰ προκαλέσουν χρόνια νοσήματα τῆς μήτρας, τὰ ὅποια ἐφ' ὅλης τῆς ζωῆς πολλάκις ταράσσουν τὴν οἰκογενειακὴν ἁρμονίαν καὶ φέρουν οἰκονομικὰ ἢ οἰκογενειακὰ δυστυχήματα. Ἡ συχνότης τοιούτων καταστάσεων εἶναι πασίγνωστος καὶ δικαιολογεῖ τὴν σύνταξιν τοῦ παρόντος βιβλιαρίου. Καὶ τὰ μὲν δυστυχήματα τὰ ἐκ τῶν ἰατρῶν προερχόμενα ἐπαισθητῶς ἠλαττώθησαν, διὰ τε τὴν εἰδικὴν μόρφωσιν τῶν ἐν τοῖς μαιευτικοῖς ἀσχολουμένων καὶ διὰ τὴν ἀκριβῆ μεταχειρίσιν τῆς ἀντισηπτικῆς μεθόδου, ἥτις εὐηργέτησε τὰς κοινωνίας ἐνθα μετὰ περισκέψεως, ἀκριβείας καὶ ἐν δέοντι διενεργεῖται· δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ εἰπώμεν τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὰ πρόσωπα, τὰ ὅποια περιποιῶνται τὰς λεχωίδας, διὰ τε τὴν ἔλλειψιν γυναικῶν ἐπὶ τούτῳ μεμορφωμένων καὶ διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν στοιχειωδῶν γνώσεων τῶν συνήθως περιποιου-

μένων αὐτάς. Χάριν λοιπὸν τῶν συζύγων καὶ τῶν γονέων τῶν ἐνδιαφερομένων πρωτίστως διὰ τὴν ὑγείαν τῆς λεχωίδος συνέταξα τὸ παρὸν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐμῆς πείρας καὶ τῶν ἀρίστων τοῦ εἶδους τούτου συγγραμμάτων, ἐλπίζω δὲ σὺν ταῖς προσπαθείαις τῶν συναδέλφων μου ἰατρῶν ὅτι θέλει συντελέσει εἰς τὴν εὐτυχῆ ἔκβασιν πολλῶν τοκετῶν.

Ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἀναγκῶν ἡμῶν, τὰ τὴν λεχῶ περιποιούμενα πρόσωπα δὲν εἶναι πάντοτε τὰ αὐτά. Ἄλλοτε τὴν λεχῶ περιποιεῖται ἢ μήτηρ, ἄλλοτε ἢ ἀδελφὴ, ἢ θεία ἢ ἄλλη τις τῶν συγγενῶν, σπανιώτερον ἢ μαῖα ἢ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῆς ἴναγκα-σμένη ν' ἀπέλθῃ ἀλλαχόσε, σπανιώτατα δὲ ἢ νοσοκόμος, διότι παρ' ἡμῖν ἢ τάξις αὕτη τῶν γυναικῶν δὲν ὑπάρχει· ἐξ ἀνάγκης λοιπὸν τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο ἐγράφη διὰ τοὺς οἰκογενειάρχας, ἐκ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης δὲ μετεχειρίσθην διὰ τὸ τὴν λεχῶ περιποιούμενον πρόσωπον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν λέξιν: Νοσοκόμος.

Ἐγρᾶφον ἐν Πέραν, Ὁδὸς Βεκιάρ, ἀριθ. 17.

Α. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ.

Εἰσαγωγή.

§ 1. Ἡ ἔγγαμος γυνὴ διὰ τοῦ γάμου, ἐκτὸς τοῦ ὅτι συντελεῖ εἰς τὴν διαιώνισιν τοῦ εἶδους τῆς, συνεργεῖ συγχρόνως καὶ εἰς τὴν τελειότεραν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος καὶ τὴν εὐεξίαν αὐτοῦ· διότι τὰ μέχρι τοῦ γάμου ἐν ἀργία διατελοῦντα γεννητικὰ ὄργανα, ἀρχόμενα τῆς φυσιολογικῆς αὐτῶν λειτουργίας, εὐεργετικῶς ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ. Ὄθεν γυνὴ ἔγγαμος ἀπολαμβάνει ὑγείας τελειότερας πάσης ἄλλης ἀγάμου· ἐν τούτοις καὶ παρ' ἔγγάμοις γυναιξὶ παρατηροῦνται αἱ ἐκ τοῦ νέου βίου νοσηραὶ συνέπειαι, ὅταν δὲν φυλάττουν τὴν ἀπαιτουμένην καθαριότητα τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, ὅταν καταχρῶνται ἐν τῇ ἱκανοποιήσει τῆς γενετησίου ὀρμῆς καὶ ὅταν δὲν προσέχουν ἐν τῇ ἐποχῇ τῶν ἐμμήνων. Περὶ τῶν δυσαρέστων συνεπειῶν ἀπλῶς μόνον ὑπενημιζομεν καὶ σημειοῦμεν τὴν κακὴν συνήθειαν τῶν νεονύμφων, οἱ ὅποιοι ἅμα τῷ γάμῳ αὐτῶν ἀμέσως ἀπέρχονται εἰς μεμακρυσμένους τόπους καὶ ἐκτίθενται εἰς κόπους καὶ ἐνοχλή-

σεις ασυμβιδάστους πρὸς τὸν νέον βίον τῆς γυναικός. Πολλὰ μπτρικά ἀσθένεια προέρχονται ὡς ἐκ τούτου, αἱ ὁποῖαι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι λυποῦσι τὸν ἥσυχον καὶ γλυκὴν βίον τῶν συζύγων, ἀποστεροῦν αὐτοὺς καὶ τῆς εὐτυχίας τῶν τέκνων διὰ τῆς στειρώσεως τὴν ὁποίαν συναποφέρουν.

§ 2. Ἡ ἔγκυος. Ἡ ἔγκυμοσύνη τῶν γυναικῶν βαίνει ἐνίοτε κανονικῆ καὶ ἄνευ ἐνοχλήσεως μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ τοκετοῦ· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως, ἰδίως εἰς τὰς γυναῖκας τῶν μεγαλοπόλεων, παρουσιάζονται κατὰ τοὺς πρώτους ἢ τοὺς τελευταίους μῆνας ἀδιαφόρως διάφοροι ἐνοχλήσεις ἢ ταραχαί. Π. χ. **ἀϋπνία, ἀνορεξία, ἔμετος, σπασμωδικὴ κίνησις τοῦ στομάχου, διέλωσις, δυσκοιλίότης** (ἐνίοτε εὐκοιλίότης) καὶ **νωθρότης** τοῦ σώματος· ἐνίοτε ἔχουν ἀλλοκότους ἐπιθυμίας π. χ. ἐπιθυμίαν νὰ τρώγουν **σάπωνα, κιωλίαν, χῶμα** καὶ τὰ παρόμοια, ἢ **ὀξύποτα, ἀώρους ξηροὺς καρποὺς** καὶ τὰ τοιαῦτα, ἢ ἐπιθυμίαν πρὸς ἀπόκτησιν πραγμάτων. Διαφόρους ἄλλας νευρικὰς ταραχὰς π. χ. **ἐρεθιστικότητα, φίληριν διάθεσιν, κεφαλαλγίαν, ὀδονταλγίαν, μελαγχολίαν** καὶ τὰ παρόμοια.

Ἡ θεραπεία τῶν ταραχῶν τούτων εἶναι ὅλως ὑγιεινὴ. Ἡ ἔγκυος ὀφείλει νὰ ζῆ ὡς ἐξῆ καὶ πρότερον, ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ τινος ὅρου: νὰ ἐργάζεται μετρίως, νὰ ἐξέρχεται εἰς ἐλεύθερον ἀέρα καὶ νὰ περιπατῆ ὅσον δύναται· νὰ ἐνδύεται καθαρὰ, ἐλαφρὰ καὶ ἀπλόχωρα χωρὶς νὰ σφίγγεται διὰ στιθοδέσιμου, νὰ κάμνῃ θερμὸν λουτρὸν κατὰ τὴν ἀνάγκην καὶ τὰς περιστάσεις, ἰδίᾳ νὰ φυλάττῃ τὴν ἀπαιτουμένην καθαριότητα τῶν γεννητικῶν ὀργάνων διὰ τῆς ἐξωτερικῆς πλύσεως μετὰ χλιαροῦ ἀπλοῦ ὕδατος. Πρέπει νὰ φροντίξῃ διὰ τὴν καθημερινὴν κένωσιν ἀποφεύγουσα πᾶν καθάρσιον δραστικὸν καὶ μεταχειριζομένη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπλοῦν κλύσμα. Εἰς πολλὰς περιστάσεις ὁ ἰατρός εἶναι παρήγορος σύμβουλος τῶν ἐγκύων γυναικῶν, ἀλλ' ὁ μέγα δυνάμενος εἶναι πάντοτε ὁ σύζυγος· οὗτος διὰ τῆς καλῆς καὶ εὐγενοῦς συμπεριφορᾶς πρὸς τὴν ἐν ἐξαιρετικῇ θέσει εὐρισκομένην σύντροφον τοῦ βίου του, διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς του καὶ συμμετοχῆς πρὸς τὰ δεινὰ τῆς συζύγου, διὰ τῆς ἐγκρατείας καὶ τῆς ἀποφυγῆς πάσης προκλήσεως εἰς ὑπερμέτρους συγκινήσεις δύναται καὶ τὸ νευρικὸν σύστημα τῆς ἐγκύου νὰ καταπραΰνῃ καὶ νὰ

κατορθώση ὥστε πᾶσαν ἐνόχλησιν μετὰ καρτερίας νὰ ὑπομείνη.

Ἰδιαίτεραν προσοχὴν πρέπει νὰ καταβάλλῃ ἢ ἔγκυος διὰ τὴν περιποίησην τῶν μαστῶν, ἥτοι τῶν θηλῶν (βῶγα). Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πρέπει νὰ διατηρῇ τοὺς μαστοὺς θερμοὺς καὶ νὰ τοὺς ὑποστηρίξῃ κάτωθεν διὰ νὰ μὴ κρέμονται· νὰ ἐνδύηται οὕτως ὥστε νὰ μὴ πιέζονται οἱ μαστοί· τὴν εὐαισθησίαν τῶν θηλῶν νὰ ἐλαττόνῃ πλύνουσα αὐτὰς διὰ ψυχροῦ ὕδατος ἐμπεριέχοντος ὀλίγον οἰνόπνευμα, ὅταν δὲ ἦναι πολὺ μικραὶ ἢ ὀλίγον προεξέχουσι διὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ μέσων νὰ προεκτείνῃ.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας νὰ προσκαλῆται ὁ ἰατρός καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὴν κατάστασιν τῶν μαστῶν καὶ ἀναγράψῃ τὸ κατάλληλον φάρμακον πρὸς ἀποσκλήρυνσιν τῶν θηλῶν καὶ πρόληψιν τῆς ἀσθενείας τῶν μαστῶν, αἱ ὁποῖαι παρ' ἡμῖν δυστυχῶς πολὺ συχνὰ παρατηροῦνται.

§ 3. **Ἡ ἐπίτεξ.** Σπουδαιότατον σημεῖον τοῦ βίου τῆς γυναικὸς εἶναι ὁ τοκετός· τὸ σπουδαιότερον δὲ κατὰ τὸν τοκετὸν πρόσωπον εἶναι ἡ διευθύνουσα αὐτὸν, ἥτοι ἡ μαῖα. Ἀρίστη μαῖα εἶναι ὅχι μόνον ἢ θεωρητικῶς μορφωμένη, ἀλλὰ

καὶ πρακτικῶς ἐξησκημένη καὶ ἔχουσα ὅλα τὰ προσόντα τῶν νοσοκόμων περὶ ὧν κατωτέρω θέλομεν εἰπεῖ τὰ δέοντα. Ἐνταῦθα γενικῶς μόνον λέγομεν, ὅτι ἡ μαῖα ὀφείλει νὰ περιορίζηται ἐν τῷ κύκλῳ τῷ μαιευτικῷ καὶ νὰ μὴ ἀσχολῆται περὶ τὴν θεραπείαν ἄλλων ἀσθενειῶν ἔστω καὶ γυναικείων· ἢ κακῆ συνήθεια τῶν μαιῶν νὰ μετέρχονται καὶ τὴν ἰατρὸν εἶναι ὀλεθριωτάτη, συνεπῶς ἢ καλλιτέρα μαῖα εἶναι ἢ μὴ ἀσχολουμένη εἰς τὴν θεραπείαν ἄλλων νοσημάτων· μαῖα πολυάσχολος καὶ πολλῶν ἀξιώσεων μεστὴ εἶναι τὸ κινδυνωδέστερον μικρόβιον τῆς κοινωνίας ἐν τῇ ὁποίᾳ ζῆ. Πᾶς οἰκογενειάρχης ὀφείλει πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ τοκετοῦ, ἥτοι ὅταν ἡ ἐπίτεξ αἰσθάνηται τοὺς πρώτους πόνους, καὶ πρὸ τῆς προσκλήσεως τῆς μαίας νὰ ἐτοιμάξῃ φανικὸν ὑγρὸν ἐν ἀναλογία 3°/₁₀, ἢ δὲ μαῖα ὑποχρεοῦται πρὸ πάσης ἐξετάσεως νὰ πλύνῃ τὰς χεῖρας καὶ τὰ ἀντιβράχια ἀφοῦ προηγουμένως ἀναδιπλώσῃ τὰς χειρίδας· νὰ καθαρίξῃ, ἀφοῦ προηγουμένως κόψῃ, τοὺς ὄνυχάς τῆς διὰ ψήκτρας (βούρτζας) καὶ τελευταῖον νὰ ἐμβαπίξῃ τὰς ἀποπλυθείσας χεῖρας ἐντὸς τοῦ ἀντισηπτικοῦ ὑγροῦ ἐπὶ δύο λεπτὰ τοῦλάχιστον· μετὰ ταῦτα ἐπιτρέπεται ἡ ἐξέτασις· ἐπειδὴ αἱ

μιαῖαι πολλάκις ἐπὶ τῇ προφάσει ἢ καὶ πραγματικῇ ἀνάγκῃ τῆς ἐξετάσεως ἄλλων ἐπιτέκων γυναικῶν ἀφίνουσι τὰς ἡδὴ ἐν ἀρχῇ τῶν ὠδίων αὐτῶν εὐρισκομένας γυναῖκας, οἱ οἰκογενειάρχαι ὀφείλουν νὰ ἐμποδίζουσιν πᾶσαν τῶν μαιῶν ἔξοδον ἢ ἐν μεγάλῃ ἀνάγκῃ νὰ ὑποχρεώσιν αὐτὰς μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν νὰ πλύνωσι τὰς χεῖρας τῶν ἀντισηπτικῶς.

Ἐτέρα κακὴ συνήθεια εἶναι ἡ πρόσκλησις καὶ δευτέρας μαιίας, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ συμπαραστῶσι κατὰ τὸν τοκετόν· τοσαῦτα δυσάρεστα ἐπεισόδια ὡς ἐκ τῶν ἀμοιβαίων ἐρίδων τῶν ζηλοτύπων μαιῶν συμβαίνουν, ὥστε ὁ ἰατρὸς προσκαλούμενος πολλάκις λίαν ἀργὰ ἀπορεῖ, ἐὰν τὰς μαιίας πρῶτον ὀφείλῃ νὰ συμβιβάσῃ ἢ τὴν ἐν ὠδίσι πάσχουσαν νὰ βοηθήσῃ. Ἡ συμπεριφορὰ αὕτη μερικῶν μαιῶν εἶναι κατακριτέα, οἱ δὲ ἐνδιαφερόμενοι γονεῖς ὀφείλουν διὰ τῆς ἀμέσου προσκλήσεως τοῦ ἰατροῦ νὰ σώζωσι τὴν ἐπίτεκα· τοσαῦτα εἰσαγωγικῶς εἰπόντες εἰσερχόμεθα εἰς τὸ κυριώτερον θέμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΟΔΗΓΙΑΙ.

§ 4. **Καθίκοντα καὶ προτερήματα τῆς νοσοκόμου.** Τὸ καθῆκον τῆς νοσοκόμου εἶναι νὰ περιποιῆται τὴν λεχῶ καὶ τὸ νεογνὸν μετὰ στοργῆς καὶ περισκέψεως· ἡ νοσοκόμος εἶναι ἀξία τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς, ὅταν ἦναι ὑγιῆς καὶ εὐρωστος, ὅταν ἔχη φυσικὴν τὴν κλίσιν τοῦ περιθάλλειν ἀσθενῆ. Πρέπει νὰ ἦναι χαρακτῆρος **ἡσύχου, φιλαλήθους, ἀνεκτικῆς, καθαρῆς, ἐχέμυθος καὶ ἀφωσιωμένης** εἰς τὸ ἔργον τῆς, ν' ἀγαπᾷ τὴν **τάξιν** καὶ εὐσυνειδότης νὰ ἐκπληροῖ πᾶσαν τοῦ ἰατροῦ διαταγὴν· ἡ νοσοκόμος πρέπει νὰ ἦναι **δυνετὴ καὶ ἄμεμπτος** ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῆς. Ἡ σπουδαιότης τῶν προσόντων τούτων θέλει γένηαι εὐληπτος ἐν τοῖς ἐπομένοις· διότι ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐκπληρώσεως τῶν ὀδηγιῶν τοῦ ἰατροῦ ὑπὸ τῆς νοσοκόμου καὶ ἐκ τῆς ἐνδελεχοῦς αὐτῆς μερίμνης ἐξαρτᾶται ἡ ἀτάραχος ἐπιλόχιος ἐβδομάς, ἐκ τῆς ἀμελείας δὲ αὐτῆς ἡ δυστυχία πολλάκις ὀλοκλήρου οἰκογενείας διὰ τοῦ θανάτου ἢ τῆς χρονίας ἀσθενείας τῆς λεχωίδος.

§ 5. **Τὸ δωμάτιον τῆς λεχωίδος** πρέπει νὰ ἦναι **εὐρύχωρον** καὶ νὰ φωτίζεται καὶ ἀερίζεται καλῶς καὶ ἐπαρκῶς. Κατὰ συνέπειαν ὁ ἀήρ τοῦ δωματίου πρέπει νὰ διατηρῆται καθαρὸς διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἐξωτερικοῦ **ἀέρος**. Ἐν καιρῷ χειμῶνος ἀερίζομεν τὸ δωμάτιον ἀνοίγοντες πολλακίς τῆς ἡμέρας τὸ παράθυρον ἢ τὴν θύραν τοῦ δωματίου, ἀλλ' οὕτως ὥστε ἡ μήτηρ καὶ τὸ νεογνὸν νὰ μὴ προσβάλλωνται ἀμέσως ἐκ τοῦ εἰσερχομένου ψυχροῦ ἀέρος καὶ κρυολογοῦν· ἐάν δὲ ἡ λεχὼ ἰδρῶνῃ πολὺ καὶ εὐκόλως, νὰ καλύπτωμεν αὐτὴν διὰ θερμῶν σκεπασμάτων. Ἐν ὥρᾳ θέρους πράττομεν τὸ αὐτὸ ἢ ἐάν ὑπάρχη παρακείμενον καὶ συγκοινωνοῦν δωμάτιον ἀφήνομεν αὐτὸ διαρκῶς ἀνοικτόν. Οἰαδήποτε ἀποφορὰ ἢ κακὴ ὄσμη δὲν πρέπει νὰ ἐξουδετερωταὶ διὰ θυμιαμάτων ἢ ἄλλων καπνισμάτων, ἀλλὰ διὰ συστηματικοῦ ἀερισμοῦ κατὰ τὰ ἄνω εἰρημένα, μετὰ ταῦτα δὲ διὰ ῥαντίσματος ἀρωματικοῦ ὕδατος τῆς Κολωνίας ἢ διὰ τοῦ ἐλαίου τῆς Τερεβινθίνης, τὸ ὁποῖον κατορθοῦται ὅταν ὑγρᾶνωμεν δι' ὀλίγων σταγόνων ἐφημερίδα τινὰ καὶ κρεμάσωμεν αὐτὴν εἰς τι μέρος τοῦ δωματίου· ἐντὸς τοῦ δωματίου τῆς λεχωίδος δὲν

πρέπει νὰ **στεγνόνωμεν** τὰ ἐνδύματα τῶν νεογνῶν ἢ ἄλλα χρειώδη τῆς οἰκίας· τὸ τοιοῦτον δυστυχῶς γίγνεται πρὸς βλάβην τῆς λεχωίδος, ἢ ὁποία ἀναπνέει οὕτω δυσώδη ἀτμοσφαιραν.

Τὸ **φῶς** διὰ τε τὴν μητέρα καὶ τὸ νεογνὸν εἶναι ἐπίσης σπουδαῖον ὡς ὁ ἀήρ. Πολὺ φῶς δὲν βλάπτει, ἀρκεῖ μόνον ἡ λεχὼ νὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τὴν ἄμεσον προσβολὴν τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου· κατὰ συνέπειαν δὲν πρέπει νὰ σκεπάζωμεν τὰ παράθυρα διὰ σκεπασμάτων χρώματος μελανοῦ, ἐκτὸς μόνον ὅταν ἡ λεχὼ θέλῃ νὰ κοιμηθῇ· ἐν καιρῷ νυκτὸς τὸ μᾶλλον εὐάρεστον φῶς εἶναι τὸ τῆς λυχνίας.

Ἡ θερμοκρασία τοῦ δωματίου πρέπει νὰ ἦναι 14—15 βαθμῶν Ῥεωμύρου, ἐν καιρῷ δὲ χειμῶνος ἡ θερμάστρα πρέπει νὰ θερμαίνῃ δι' ὅλου τοῦ ἡμερονυκτίου· ὡς θερμάστρα ἢ πῆλινος εἶναι προτιμότερα τῆς σιδηρᾶς, ἢ ὁποία ἀκτινοβολεῖ χωρὶς νὰ συγκρατῇ ὁμοίομορφον θερμότητα, ἐνῶ ἡ πῆλινος τὸ ὅλον δωμάτιον ἐξ ἴσου θερμαίνει καὶ παρέχει τὸ εὐάρεστον αἶσθημα τὸ ὁποῖον πάντες ἔχομεν.

Τὸ δωμάτιον τῆς λεχωίδος πρέπει νὰ ἦναι **εὐρύχωρον**, μὴ **ὑγρὸν**, καὶ **ἀθόρυβον**, ἢ δὲ

ἑσωτερικὴ διάταξις ἀπλῆ, συγκειμένη ἀπὸ μίαν κλίνην, ἓνα νιπτῆρα, μίαν μικρὰν τράπεζαν πλησίον τῆς κλίνης καὶ ἄλλην τράπεζαν ἐπὶ τῆς ὁποίας νὰ τίθωνται τὰ τοῦ νεογνοῦ χρειώδη. Ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς λεχωίδος νὰ τίθεται **φιάλη** ὕδατος, ἓν **ποτήριον**, τεμάχιον λεπτοτάτης **ὀθόνης** λευκὸν καὶ καθαρὸν πρὸς καθαρισμὸν καὶ ἀπόμαξιν τῆς θηλῆς τοῦ μαστοῦ καὶ μικρὸς κώδων πρὸς χρῆσιν τῆς λεχωίδος. Ἐπὶ τοῦ νιπτῆρος νὰ ὑπάρχη **λεκάνη**, **ὔδωρ** καθαρὸν, **σάπων**, **ψύκτρα** διὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ὀνύχων καὶ **χειρόμακτρον** (πετσέτα). Ἡ κλίνη τῆς λεχωίδος πρέπει νὰ κεῖται οὕτως, ὥστε νὰ δύνηται ἢ νοσοκόμος δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν νὰ παρέχη βοήθειαν εἰς τὴν λεχῶ. Διὰ νὰ τηρῶμεν τὴν ἀπαιτουμένην καθαριότητα πρέπει νὰ θέτωμεν ἀμέσως ὑποκάτω τῆς σινδόνης τοῦ στρώματος τῆς λεχωίδος **ὑφάσμα ἐλαστικόν**, τὸ ὁποῖον ἐν καιρῷ χειμῶνος νὰ περιβάλλωμεν διὰ μαλλίνου, ἕνεκα τῆς ιδιότητος τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ ἦναι ὀροσερόν· ν' ἀποφεύγωμεν πᾶν ῥάκος πεπαλαιωμένον καὶ ἰδίᾳ τὴν χρῆσιν σκεπασμάτων ἄλλων ἀσθενῶν ἢ λεχωίδων, διότι ὁ κίνδυνος μολύσματος εἶναι εἰς ἄκρον πηθα-

νός· ὅθεν ἀπαγορεύεται τὸ **δανεῖζειν** καὶ **δανεῖζεσθαι** τοιαύτης φύσεως πράγματα.— Ὡς **ὀκέπασμα** τῆς λεχωίδος ἀρκεῖ ἐφ'ἀπλωμα ἀπλοῦν ἢ διπλοῦν κατὰ τὴν ἀνάγκην, ἀλλ' ὄχι καὶ πολὺ χονδρὸν, διότι προκαλεῖ διηνεκῆ ἰδρώτα, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἄσκοπον καὶ βλαβερὸν.— Ἡ **ἐνδυμασία** τῆς λεχωίδος νὰ σύγκεται ἀπὸ ἓνα **χιτῶνα** καὶ μίαν **νυκτικὴν**, τὸν δὲ χειμῶνα νὰ φορῆ καὶ φλανέλλαν λεπτὴν, νὰ σκεπάζῃ τὴν κοιλίαν καὶ τὰ σκέλη τὰς πρώτας ὀκτὼ ἡμέρας ἐκτὸς τοῦ ἐφαπλώματος καὶ διὰ λεπτοῦ καὶ λευκοῦ **λινοσκεπάσματος**, τὸ ὁποῖον μεγάλην παρέχει εὐκολίαν διὰ τε τὴν ἀσθενῆ καὶ διὰ τὴν περιποιημένην αὐτήν.— Τὸ νεογνὸν πρέπει νὰ κοιμᾶται ἐπὶ ἰδιαίτερας κλίνης, διότι συνέβη πολλάκις ἐν καιρῷ νυκτὸς ἢ νὰ πέσῃ ἐκ τῆς μητρικῆς κλίνης ἢ νὰ πάθῃ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς μητρὸς ὑπὸ ἀκουσίας πιέσεως.

ΔΙΑΙΤΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΟΙΗΣ'Σ ΤΗΣ ΛΕΧΩ-Ι-ΔΟΣ.

§ 6. **Γενικαὶ παρατηρήσεις.** Μετὰ τὸν τοκετὸν ἢ λεχῶ πρέπει ἐπ' ὀλίγον χρόνον ν' ἀπολαμβάνῃ ἐντελοῦς **ἡδονῆς** σώματος καὶ πνεύματος, διότι ἄνευ αὐτῆς διατρέχει τὸν κίν-

δυνον βαρείας ἐπιλοχίου ἀσθeneίας· διότι δὲ ἐνίστε δὲν ἀσθeneῖ, δὲν ἔπεται ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα ἀμέριμνοι καὶ ἐπιλήσιμονες τοῦ σπουδαίου τούτου κανόνος. — Εἰς τὰς πρώτας ὥρας μετὰ τὸν τοκετὸν ἢ λεχῶ ὀφείλει ν' ἀποφεύγη πᾶσαν **κίνησιν** καὶ **ὁμιλίαν**. — Τὰς δύο πρώτας ἡμέρας νὰ κεῖται διαρκῶς πρὸς τὴν ῥάχιν καὶ μόνον, ὅταν πρόκειται νὰ καθαρισθῇ, νὰ στρέφῃ πρὸς τὰ πλάγια· ἀπὸ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐπιτρέπεται νὰ κεῖται πλαγίως, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐλαφρύνωμεν τὴν λεχῶ ἀπὸ τὴν κόπωσην καὶ τοὺς πόνους, τοὺς ὁποίους ὀπισθεν αἰσθάνεται καὶ οἱ ὁποῖοι συνήθως μεθ' ἡμέρας τινὰς ἐντελῶς παρέρχονται· ὅταν οἱ πόνοι κατὰ τὴν ῥάχιν ἀνυσουχοῦν τὴν λεχῶ καὶ ἐν τῇ ὀμαλωτέρᾳ πορείᾳ τῆς ἐπιλοχίου ἐβδομάδος δὲν πρέπει πρὸ τῆς 4^{ης} ἡμέρας νὰ κεῖται πλαγίως· νὰ μὴ κάθηται πρὸ τῆς 7^{ης} καὶ νὰ μὴ ἐγείρηται τῆς κλίνης πρὸ τῆς 9^{ης}. — Ἐὰν παρουσιάζωνται συμπτώματα ἀδιαθεσίας πρέπει νὰ προσκαλῆται ὁ ἰατρός καὶ νὰ ζητῆται ἢ συμβουλὴ αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν ἀλλαγὴν τῆς θέσεως ἢ τὴν θεραπείαν παροδικῆς ἀδιαθεσίας. — **Φιλᾶσθενοὶ** καὶ **ἀδύνατοι** γυναικες δὲν πρέπει νὰ ἐγείρωνται τῆς κλίνης

πρὸ τῆς 3^{ης} καὶ 4^{ης} ἐβδομάδος, ἐν καιρῷ δὲ χειμῶνος πρὸ τῆς 5^{ης} καὶ 6^{ης}, διότι πολλάκις ἢ πρόωρος ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῆς κλίνης γίνεται αἰτία διαρκῶν κοιλιακῶν καὶ μυτρικῶν ἀσθeneiῶν. — Ἐπειδὴ αἱ λεχωίδες κατὰ τὴν ἐπιλόχιον ἐβδομάδα εἶναι μᾶλλον εὐερέθιστοι ἢ ἄλλοτε, πᾶσα δὲ ψυχικὴ ταραχὴ εἶναι ἐπιβλαβὴς, δι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ δίδωμεν ἀφορμὴν **θυμοῦ**, **φόβου**, **λύπης** ἢ **χαρᾶς ἀπροόπτου**. — Ἐπισκέψεις καὶ τῶν πλησιεστάτων συγγενῶν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπωνται, πλὴν δυστυχῶς ἢ ἐναντία συνήθεια ματαιώνει τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην. — Ἡ νοσοκόμος πρέπει ν' ἀποφεύγη ἐνοχλοῦσα τὴν λεχῶ διὰ τῆς φλυαρίας. — Ἡ λεχῶ δὲν πρέπει ν' ἀναγινώσκη κατὰ τὴν 1^{ην} ἐβδομάδα, διότι προκαλεῖ κόπον πολὺν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς· ἐὰν δὲ ἐπιθυμῇ ἀφεύκτως, τότε δύναται ἀπὸ τῆς 5^{ης} ἡμέρας νὰ τῇ ἀναγνώσῃ συντόμως ὅ,τι εὐάρεστον, ἀλλ' ὄχι καὶ συγκινητικόν.

§ 7. **Τροφὴ τῆς λεχωίδος**. Κατὰ τὰς πρώτας τρεῖς ἡμέρας ἢ τροφὴ ἔστω ἀπλῆ καὶ ἰδίως ὑγρά· ὡς τοιαύτη ἢ ἀρμολιωτέρα εἶναι τὸ **Γάλα** ἀπλοῦν ἢ μεμιγμένον μετὰ ἐλαφροῦ ἀφεψήματος Τείου ἢ Γλυκανίσου (1 κοχλ. μικρὸν

δι' ἐνὸς ποτηρίου ὕδατος ἐπὶ 5 λεπτά νὰ βράσῃ καὶ δι' ἐνὸς λεπτοῦ ὑφάσματος νὰ στραγγισθῇ), πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν χρησιμεύουν καὶ τὰ ἄνθη τῶν Χαμομύλων, ὁ **ζωμός** τοῦ κρέατος· ἀπὸ δὲ τῆς 4^{ης} ἡμέρας καὶ ἐνίοτε ἀπὸ τῆς 3^{ης} **ζωμὸν** μετὰ **ὄω** μειγμένον καὶ ὀλίγον λευκὸν **ἄρτον**· ὡς ποτὸν δὲ τὸ **ὔδωρ** τὸ καθαρὸν, διαυγὲς καὶ ὀροσερὸν, ἀλλ' ὄχι καὶ ψυχρὸν· νὰ πίνῃ συχνὰ καὶ ὀλίγον, ὄχι δὲ ἀργὰ καὶ πολὺ· ἡ τροφή δὲν πρέπει νὰ ἦναι οὔτε πολὺ θερμὴ οὔτε πολὺ ψυχρὰ, διὰ νὰ μὴ χύνηται δὲ ὁ ζωμός τὸ πρὸς τοῦτο χρήσιμον σκεῦος πρέπει νὰ ἦναι κατὰ τὸ ἥμισυ πλήρες· εἰς προφύλαξιν δὲ τῆς κλίνης ἀπὸ παντὸς ἀπεικταίου νὰ μεταχειριζώμεθα τὰς ἀναγκαίας παροψίδας. Διὰ νὰ ῥοφήσῃ ἐν ἀνέσει ἡ λεχὼ χωρὶς νὰ ἐγείρηται, πρέπει ἡ νοσοκόμος νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν κεφαλὴν· κατορθώνει δὲ τοῦτο, ἐὰν διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς (ὅταν ἴσταται πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς κλίνης, τῆς ἀριστερᾶς) ὑψώσῃ προσκεφάλαιον καὶ κεφαλὴν ὀμοῦ πρὸς τὰ ἄνω, ἐνῶ διὰ τῆς ἄλλης χειρὸς (τῆς δεξιᾶς) ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ εἰς διαλείμματα προσφέρει τὴν τροφήν.— Ἀπὸ τῆς 5^{ης} ἡμέρας δύναται ἡ λεχὼ νὰ τρώγῃ **κρέας** καὶ μάλιστα κρέας ὄρνιθος ἢ πε-

ριστερᾶς μετὰ ζωμοῦ, ἢ κρέας μύσχειον, πρόβειον, ἢ βόειον· βραδύτερον ψιτὸν βόειον ἢ ὄρνιθος, ῥυζόγαλα καὶ τὰ παρόμοια· ἀπὸ τῆς 2^{ης} ἐβδομάδος δύναται ἡ λεχὼ νὰ πίνῃ Γάλα καὶ Καφὴ ὀμοῦ καὶ οἶνον κεκερασμένον μετὰ τὸ φαγντόν· ἀπὸ τῆς 3^{ης} ἐβδομάδος δύναται νὰ τρώγῃ εὐπεπτα χορταρικά καὶ ζῦθον, ὅταν ἡ μήτηρ μόνη θηλάξῃ τὸ νεογνόν. Τὸ Γάλα ὅμως εἶναι πάντοτε ἡ ἀθωοτέρα καὶ θεραπευτικότερα τροφή τῶν λεχωϊδῶν.

Ἀπὸ τῆς 4^{ης} ἐβδομάδος ἡ λεχὼ ἐπανέρχεται βαθυπδὸν εἰς τὴν συνήθη αὐτῆς διαίταν, ὅταν ὅμως θηλάζηται πρέπει ν' ἀποφεύγῃ τὰς δυσπέπτους, ὀξείας καὶ λίαν ἀρωματώδεις τροφάς.

§ 8. Καθαριότης τῆς λεχωϊδος. Κατὰ τὰς πρώτας ὀκτὼ ἡμέρας δις καὶ βραδύτερον ἅπαξ τῆς ἡμέρας πρέπει νὰ καταβάλληται φροντίς περὶ τῆς καθαριότητος τῆς λεχωϊδος, ἐκ ταύτης δὲ ἐξαρτᾶται πολλᾶκις ἡ ὑγεία καὶ ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς· δι' αὐτὸ δὲ εἶναι ἀναπόφευκτον ἡ νοσοκόμος πρώτη νὰ ἦναι καθαρὰ· ἐν τῇ ὀμαλωτέρᾳ πορείᾳ τῆς ἐπιλοχίου ἐβδομάδος ἡ λεχὼ δὲν πρέπει νὰ πλύνηται μόνη· ὅταν δὲ ἐλαφρῶς πυρέσῃ καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἔτι δὲν πρέπει νὰ πλύνηται μόνη, διότι ἕνεκα τῶν

διαφόρων τοῦ σώματος αὐτῆς κινήσεων δύναται νὰ χειροτερεύσῃ· διὰ τοῦτο, μόνον ἡ νοσοκόμος πρέπει νὰ πλύνῃ τὸ **πρόδωπον** καὶ τὰς **χεῖρας** τῆς λεχωίδος, τὸ δὲ **κτενίσμα** τῆς κεφαλῆς νὰ γίνηται οὕτω : τῆς κεφαλῆς κεκλιμένης πλαγίως νὰ κτενίζηται πρῶτον τὸ ἐλεύθερον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἔπειτα τὸ ἕτερον ἡμισυ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον· πάντοτε πρέπει νὰ καταβάλληται ἡ δέουσα φροντίς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἵνα μὴ τυχὸν ὁ κόσμος οὗτος τῶν γυναικῶν μεταβληθῇ εἰς Γόρδιον δεσμόν· ὅταν ἡ κόμη περιπλεχθῇ εἰς μέγαν βαθμὸν καὶ τὸ κτενίσμα εἶναι ἀδύνατον, πρέπει νὰ ἐπαλείψωμεν προηγουμένως τὴν κόμην διὰ καθαροῦ ἐλαίου καὶ μετὰ δύο ἡμέρας νὰ κτενίζωμεν τὴν λεχῶ· οὕτω κατορθοῦμεν εὐκόλως τὸ σκοπούμενον.

— Ἡ περιποίησης καὶ καθαριότης τῶν θηλῶν τῶν μαστῶν, καὶ ἰδίᾳ τῶν γυναικῶν αἵτινες θηλάζονται, εἶναι λίαν σπουδαία· δι' αὐτὸ πρέπει νὰ παρατηρῶμεν, ἐὰν ἐπὶ τῶν θηλῶν ὑπάρχουν ῥαγάδες (σχισμαὶ), κηλίδες αἱμορραγικαὶ, φυμαλίδες καὶ ἐν γένει ἐὰν ἔχουν πληγὰς· ἐὰν οὐδὲν τούτων παρατηρῆται, δύναται ἡ λεχῶ μόνη διὰ μικροῦ τμήματος λινοῦ μαλακοῦ καὶ καθαροῦ ἐμβεβαπτισμένου ἐντὸς καθαροῦ ὕδα-

τος νὰ πλύνῃ ἐπιμελῶς τὰς θηλάς τοῦ μαστοῦ· μετὰ ταῦτα νὰ σκεπάξῃ ἀμφοτέρους τοὺς μαστοὺς διὰ λεπτοῦ καὶ διαφανοῦς ὑφάσματος ἐν διπλῇ καὶ τριπλῇ σειρᾷ, τοιουτοτρόπως δὲ καὶ τὰς θηλάς ἀπὸ πάσης τριβῆς νὰ προφυλάσῃ, τὸ δὲ ἐκρέον γάλα ν' ἀπορροφᾶται διὰ νὰ μὴ κηλιδουῖται ὁ χιτών· ὅταν αἱ θηλαὶ δὲν ἦναι καθαραὶ, πρέπει ν' ἀλείφονται διὰ Γλυκερίνης μετὰ τινος δὲ ὥρας νὰ πλύνωνται διὰ χλιαροῦ ὕδατος καὶ σάπωνος.

Ἡ νοσοκόμος ὀφείλει καὶ περὶ τῆς κενώσεως τῶν **οὔρων** νὰ φροντίξῃ· πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θερμαίνει διὰ θερμοῦ ὕδατος ἢ ἐπὶ τῆς θερμάστρας, ὅταν ἦναι χειμῶν, τὸ **οὔροδοχεῖον** καὶ κρατεῖ αὐτὸ διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς (ὅταν ἴσταται πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς κλίνης), διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ὑποκάτω τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ αἶρει τὸ σῶμα τῆς λεχωίδος καὶ ὠθεῖ τὸ διὰ τῆς δεξιᾶς κρατούμενον οὔροδοχεῖον· διὰ τοῦ ἰδίου τρόπου ἀπομακρύνει αὐτὸ πάλιν.

Διὰ τὴν **ἀποπάτησιν** τὴν 4^{ην} ἡμέραν πρέπει νὰ ληφθῇ φροντίς· ὅταν δὲ ἦναι ἀνάγκη κλύσματος, πρέπει νὰ γείνη μίαν ὥραν πρὸ τοῦ καθαρισμοῦ τῆς λεχωίδος.

§ 9. **Καθαρισμὸς τῶν γεννητικῶν ὀργάνων**

νων. Ἡ σπουδαιότερα ἐργασία τῆς νοσοκόμου εἶναι ἡ καθαριότης τῶν γεννητικῶν ὀργάνων· δι' αὐτὸ καθῆκον τῆς νοσοκόμου εἶναι νὰ παρατηρῇ, ὅταν ἀφαιρῇ τὴν λοχειοδόχον ὀθόνην (τὰ συνήθως λεγόμενα πανιά), τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποιότητα τῶν λοχείων. Ἡ ποσότης ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν εἶναι διάφορος, ἐλαττοῦται ὅμως διαρκῶς· συνήθως τὰ λοχεῖα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας συνίστανται εἰς **καθαρὸν αἷμα**, ἀπὸ τῆς 3^{ης}—5^{ης} ἡμέρας γίνονται **ὑδαρέστερα**, ἀπὸ δὲ τῆς 6^{ης}—8^{ης} **πυωδέστερα** καὶ ἔχουν **βαρεῖάν** τινα καὶ **εἰδικὴν** ὄσμην χωρὶς νὰ ἦναι κάκοσμα· κάκοσμα λοχεῖα δὲν εἶναι κανονικά. — Εἰς τὰς γυναῖκας συμβαίνουν κατὰ τὸν τοκετὸν **τραύματα** καὶ **πληγαὶ** τὰς ὁποίας θεραπεύομεν κατ' ἐξοχὴν διὰ πλύσεων ἀντισηπτικῶν, ἀλλ' οὐδέποτε πρέπει νὰ γείνη πλύσις χωρὶς νὰ προσκληθῇ ὁ ἰατρὸς καὶ ἐπιστάτῃσιν τὴν πρώτῃν τούλάχιστον φοράν· ὁ ἰατρὸς ὄχι μόνον τὴν ἀνάγκην τοῦ κλύσματος θέλει ὑποδείξει, ἀλλὰ συγχρόνως θέλει δοκιμάσει τὴν ἰκανότητα τῆς νοσοκόμου.

Διὰ τὰς πλύσεις πρέπει νὰ ἔχωμεν προπαρασκευασμένα :

• 1) Κλύσμα τοῦ Ἑσμαρχ, 2) Λεκάνην κα-

τάλληλον, 3) Φανικὸν ὕδωρ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τὴν ὁποίαν ὁ ἰατρὸς θέλει προσδιορίσει.

Πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς βεβαιούμεθα πρῶτον, ἐὰν ἡ κλεῖς τοῦ κλύσματος ἦναι κλειστὴ, ἔπειτα εἰσάγομεν ἐντὸς τοῦ κλύσματος τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν τοῦ φανικοῦ ὕδατος καὶ δίδομεν αὐτὸ διὰ νὰ τὸ κρατῇ εἰς δεύτερον πρόσωπον ἢ ἐν ἀνάγκῃ τὸ κρεμῶμεν ἐπὶ τῆς κλίνης ἢ ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἀφοῦ προετοιμασῶσιν οὕτω τὰ χρεῖωδη ὀφείλομεν, πρὸ τῆς πλύσεως, νὰ πλύνωμεν τὰς **χεῖρας** καὶ τὰ **ἀντιβράχια** (μπράτσα), ἀφοῦ προηγουμένως ἀναδιπλώσωμεν τὰς χεῖριδας, δι' ὕδατος καὶ σάπωνος, νὰ καθαρίζωμεν τοὺς προηγουμένως ἀποκοπέντας **ὄνυχας** διὰ ψύκτρας καὶ ἔπειτα νὰ ἐπιχειρῶμεν τὰς πλύσεις. Τὴν συμβουλὴν ταύτην, ἡ ὁποία εἶναι οὐσιωδестаτὴ ἀρχὴ τῆς μαιευτικῆς τέχνης, πρέπει ν' ἀκολουθῶσιν ὄχι μόνον οἱ ἰατροὶ ἀλλὰ καὶ αἱ μαῖαι πρὸ πάσης ἐξετάσεως καὶ κατὰ τὸν τοκετὸν καὶ αἱ νοσοκόμοι κατὰ τὴν ὁμαλίην ἢ ἀνώμαλον περίοδον τῆς ἐπιλοχίου ἐβδομάδος. Ἐν τῇ πλύσει προσαρμόζομεν πρῶτον ὑπὸ τὴν λεχῶ καὶ ὀλίγον πρὸς τὸ ἱερὸν ὅστουν τὴν λεκάνην καθ' ὃν τρόπον ὑπεδείξαμεν ἀνωτέρω, ἔπειτα χωρίζομεν τὰ

κάτω σκέλη τὸ ἐν ἀπὸ τοῦ ἄλλου καὶ καλύπτομεν τὸ μὲν ἐν διὰ τοῦ ἐφαπλώματος, τὸ δὲ ἕτερον δι' ἄλλου οἰουδήποτε σκεπάσματος· ἔπειτα ἀνοίγομεν τὴν κλεῖδα διευθύνοντες τὸ ἄκρον τοῦ σωλῆνος πρὸς τὴν λεκάνην διὰ νὰ ἐξέλθῃ τὸ ψυχρότερον τοῦ ἐντὸς τοῦ σωλῆνος ἐμπεριεχομένου ὑγροῦ, ἐνῶ ταῦτοχρόνως ἀνοίγομεν τὰ ἐξωτερικὰ χεῖλη καὶ εἰσάγομεν τὸ κοιλικὸν τμήμα τοῦ σωλῆνος, διὰ τοῦ ὁποίου διερχόμενον τὸ ἀντισηπτικὸν ὑγρὸν καθαίρει τὸν κόλπον ἢ ὅ,τι ἄλλο σκοποῦμεν, ἐκτὸς βεβαίως τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μήτρας, τῆς ὁποίας ἡ ἀντισηπτικὴ πλύσις εἶναι ἔργον τοῦ εἰδικῶς μεμορφωμένου ἱατροῦ· ἀφοῦ τελειώσῃ τὸ ἐντὸς τοῦ κλύσματος ἀντισηπτικὸν ὑγρὸν, ἀπομακρύνομεν κλύσμα καὶ λεκάνην μετὰ **προδοχῆς** καὶ **λεπτότητος**. — Μετὰ τὴν ἀντισηπτικὴν πλύσιν τοῦ κόλπου ἀμέσως ὀφείλομεν νὰ πλύνωμεν τὰ **ἐξωτερικὰ** μέρη τῶν γεννητικῶν ὀργάνων· διὰ τὴν πλύσιν ταύτην πρέπει νὰ ἔχωμεν 1) λεκάνην ἐμπεριέχουσαν ἀντισηπτικὸν ὑγρὸν· 2) βάμβακα καθαρὸν ἢ ἐν ἀνάγκῃ ὑφασμα λινοῦν καὶ καθαρὸν. Σπόγγους ὅμως οὐδέποτε πρέπει νὰ μεταχειρίζομεθα.

Ἡ πλύσις τῶν ἐξωτερικῶν ὀργάνων γίνε-
ται ὡς ἀκολούθως :

Χωρίζομεν τὰ κάτω σκέλη ὡς ἀνωτέρω καὶ καλύπτομεν αὐτὰ, ἔπειτα λαμβάνοντες τὸν βάμβακα ἐμβεβαπτισμένον ἐντὸς τοῦ ἀντισηπτικοῦ ὑγροῦ καὶ στραγγισμένον, ἵνα μὴ βρέχεται ἡ κλίνη ἢ καὶ αἱ ὑποκείμεναι προφυλακτικαὶ ὀθόνηαι, καθαρίζομεν τὰ ἐξωτερικὰ καὶ τὰ ἀμέσως γειτνιαζόντα μέρη, προσέχοντες πολὺν, ὅταν ὑπάρχωσι **πληγαὶ** ἢ **ρήγματα** τοῦ περιναίου. Λεπτότης καὶ ἐλαφρὰ χεῖρ, ὡς λέγουν κοινῶς, εἶναι ἀναπόφευκτα προσόντα τοῦ διενεργοῦντος τὰς πλύσεις· ἡ πλύσις πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τῶν ἄνω, τῆς λεχοῦς κειμένης πρὸς τὴν ῥάχιν, καὶ νὰ προχωρῇ πρὸς τὰ κάτω, διότι ἀντιθέτως πράττοντες ὀυπαίνομεν καὶ μολύνομεν ἀκριβῶς τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμοῦμεν νὰ καθαρίσωμεν. Μετὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦτον δὲν πρέπει νὰ ἐγγίζωμεν τὰ μέρη ταῦτα, ἀλλὰ μόνον νὰ σφογγίζωμεν τὰ ὑγραθέντα μέρη τοῦ σκέλους καὶ τῶν γλουτῶν. — Ὁ καθαρισμὸς διὰ νὰ γείνη πλήρης καὶ ἐκ τῶν ὀπισθεν, πλαγιάζομεν τὴν λεχῶ πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐὰν τὸ φῶς ἦναι πρὸς τὰ ἀριστερὰ (καὶ τοῦναντίον)· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ νοσοκό-

μος ἴσταται ἀριστερὰ καὶ φέρει τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑποκάτω τοῦ ἱεροῦ ὄστου, τὴν δὲ ἀριστερὰν ὑποκάτω τοῦ ἀριστεροῦ μῦθοῦ καὶ σύρει τὴν λεχῶ μετὰ λεπτότητος, σταθερῶς, ἀλλὰ πάντοτε προσεκτικῶς πρὸς τὸ χεῖλος τῆς κλίνης· οὕτω δὲ διὰ τῆς προσεγγίσεως καὶ τῶν κάτω ἄκρων πρὸς τὴν κοιλίαν, τὰ καθαριστέα μέρη εἶναι ἐλεύθερα καὶ προσιτά· αἱ αὐταὶ διατάξεις ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν πλύσιν ταύτην ὡς καὶ προηγουμένως· μετὰ τὴν πλύσιν ἡ λεχῶ διὰ τοῦ ἰδίου τρόπου μετακινεῖται εἰς τὴν προηγουμένην θέσιν αὐτῆς.

Διὰ τὰ **ρήγματα** τοῦ **περιναίου** πρέπει νὰ καταβάλληται ἰδιαίτερα φροντίς· τὰ κάτω σκέλη πρέπει ὅσον τὸ δυνατόν τὸ ἐν νὰ ἦναι πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ μετὰ τὴν πλύσιν νὰ συνενῶνται ἄνω τῆς κνήμης διὰ μανδηλίου, ἵνα μὴ διὰ τῶν αὐτομάτων ἢ ἐκουσίων κινήσεων ἐμποδίζηται ἡ θεραπεία. — Μετὰ τὸν καθαρισμὸν πρέπει νὰ διορθῶνται ἡ κλίνη τῆς λεχωίδος. Δι' αὐτὸ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπιλοχίου ἐβδομάδος χρησιμεύει καὶ δεύτερον πρόσωπον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς λεχωίδος, διὰ νὰ μὴ βιάζη αὐτὴ ἑαυτὴν εἰς οἰανδήποτε κίνησιν τοῦ σώματος.

Ἡ λεχῶ ἐγείρεται τῇ βοθηρίᾳ τῆς νοσοκόμου καὶ κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον· ἡ νοσοκόμος ἴσταται ἀριστερὰ τῆς κλίνης καὶ φέρει τὴν δεξιὰν χεῖρα ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην μέχρι τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ κρανίου διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς λαμβάνει τὸν δεξιὸν ὄμωρον τῆς λεχωίδος καὶ οὕτω ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγείρει τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ σώματος οὕτως ὥστε νὰ λάβῃ ἡ λεχῶ θέσιν καθημένης· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ δεύτερον πρόσωπον λαμβάνει τὰ προσκεφάλαια, τὰ τινάσσει καὶ τὰ θέτει εἰς τὴν θέσιν των διὰ νὰ ἐπακουμβήσῃ πάλιν ἡ λεχῶ. Τὰ προσκεφάλαια δέον νὰ τίθωνται οὕτως, ὥστε νὰ μὴ σχηματίζεται κενὸν πρὸς τὴν ὀσφυακὴν χώραν (ὀλίγον ἄνω τοῦ ἱεροῦ ὄστου), οὐδὲ νὰ ἔχη ἡ λεχῶ θέσιν καθημένης· ὅταν ἡ λεχῶ βυθίζεται ἐντὸς τοῦ στρώματος, πρέπει νὰ σύρηται πρὸς τὰ ἄνω καθ' ὅν τρόπον ἀνωτέρω ὑπεδείξαμεν, ἐνῶ ἡ βοηθὸς ὑποβοηθεῖ διὰ τῶν δύο χειρῶν περὶ τὴν λεκάνην εἰς τὴν πρὸς τὰ ἄνω μετακίνησιν τῆς λεχωίδος. — Ἡ ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλην κλίνην μετακινήσεις πρέπει μόνον τῇ ἀδείᾳ τοῦ ἱατροῦ καὶ μετὰ τὴν πρώτην ἐβδομάδα εἰ δυνατόν νὰ γίνηται. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐτοιμάζεται

καὶ θερμαίνεται δευτέρα κλίνη τὴν ὁποίαν θέτομεν οὕτως ὥστε τὸ πρὸς τὴν κεφαλὴν μέρος τῆς β²⁵ κλίνης νὰ κεῖται πρὸς τοὺς πόδας τῆς πρώτης. Τὴν λεχὼ μετακομίζουσι δύο πρόσωπα καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους (π. χ. τοῦ ἀριστεροῦ) ἢ μὲν νοσοκόμος ὡς μᾶλλον πεπειραμένη φέρει τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος (ὡς ἀνωτέρω), ἢ δὲ ἄλλη τὴν μὲν μίαν χεῖρα θέτει ὑπὸ τὸ ἱερὸν ὄστουν, τὴν δὲ ἑτέραν ὑποκάτω τῶν κνημῶν. Ἄφου καλῶς καὶ σταθερῶς συγκρατήσουν τὴν λεχὼ, τότε ταυτοχρόνως ὁμοῦ μεταφέρουν αὐτὴν ἐπὶ τῆς δευτέρας κλίνης.— Ὡς τελευταῖον συμπλήρωμα ἔπεται ὁ καθαρισμὸς καὶ ἀερισμὸς τοῦ δωματίου τῆς λεχωίδος. Σάρωμα τοῦ ἐδάφους δὲν ἐπιτρέπεται, παρὰ μόνον ὁ διὰ σπόγγου ὑγροῦ καθαρισμὸς.— Ὁ ἀερισμὸς γενέσθω ὡς ἀνωτέρω.

§ 10. Τελευταῖον καὶ λεπτομερέστερον ἀναφέρομεν περὶ τῆς **κενώσεως** καὶ τῆς **ἀφαιρέσεως** τῶν **οὔρων**. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπιλοχίου ἐβδομάδος οὐδεμία γίνεται κένωσις, τὸ ὁποῖον ἔνεκα τῆς ἀπαιτουμένης ἰσυχίας τοῦ σώματος εἶναι πολὺ σκόπιμον· ἀπὸ τῆς 4^{ης} ἡμέρας πρέπει νὰ φροντίζωμεν δίδοντας ἀπὸ πρωΐας καθάρσιον, καὶ ἐὰν πρὸς τὸ ἐσπέ-

ρας, πρὸ τοῦ συνήθους καθαρισμοῦ (ἐὰν ὁ καθαρισμὸς, ἐννοεῖται, ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ ἐνεκρίθῃ), δὲν κενώσῃ, τότε διενεργοῦμεν τὸ κλύσμα· κατὰ τὰς ἐπομένας 10—14 ἡμέρας ἀρκεῖ κατὰ δύο ἡμέρας νὰ ἐνεργῆται ἅπαξ καὶ μετὰ ταῦτα καθ' ἡμέραν· ἐὰν δὲ φυσικῶς δὲν ἐνεργῆται πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα τακτικῶς κλύσμα. Ἐὰν ἢ λεχὼ ἔχη περιναῖον ἐρραμμένον, ἐὰν πυρέσῃ ἢ ἔχη τὴν κοιλίαν μετέωρον καὶ δὲν ἀνεμίζεται, πρέπει νὰ ἐρωτηθῇ ὁ ἱατρὸς περὶ τοῦ πρακτέου· ἐκ τῶν καθαρσίων τὸ καλλίτερον εἶναι τὸ κίκκινον ἔλαιον (**Huile de Ricin**), ἐκ τοῦ ὁποῖου δίδομεν ἐν κοχλιάριον μέγα καὶ πλῆρες προσφέροντες ἅμα τῇ λίψει, διὰ νὰ καλύψωμεν τὴν γεῦσιν, ὀλίγον καθῆδὲ ἀδύνατον ἢ **Κοιὰκ**. Ἐὰν δὲ ἢ λεχὼ αἰσθάνηται μεγάλην ἀπέχθειαν κατὰ τοῦ ἐλαίου, τότε δίδομεν ἐν κοχλιάριον πλῆρες Ἀγγλικοῦ ἄλατος ἢ ἡμίσειαν δραχμὴν Μαγνησίας κεκαυμένης, ἢ Μαγνησίας κιτρικῆς δραχμὰς 5—6 ἐντὸς ὕδατος. Πᾶν ἄλλο καθάρσιον ἀπαγορεύεται.— Διὰ τὸ κλύσμα προετοιμάζομεν τὰ ἀκόλουθα :

1) κλύσμα, 2) δοχεῖον, 3) ὕδωρ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, 4) λεκάνην, 5) σάπωνα συνήθην, 6) ἔλαιον, 7) θερμόμετρον. Ἄφου τὰ προετοιμά-

σωμεν, παρασκευάζομεν θερμὸν ὕδωρ καὶ ἀναλύομεν σάπωνα, ἕως οὗ μεταβληθῆ εἰς γαλακτοῦχον ὑγρὸν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου χύνομεν ψυχρὸν ὕδωρ τόσον, ὥστε τὸ μίγμα νὰ γείνη χλιαρὸν, δηλαδὴ 20 βαθμῶν Ῥεωμέτρου· ἀφοῦ καλῶς τὸ κλύσμα κλείσωμεν, πληροῦμεν αὐτὸ διὰ τοῦ παρασκευασθέντος ὑγροῦ, ἀλείφομεν τὸ ἄκρον τοῦ σωλῆνος δι' ἐλαίου καὶ κρεμῶμεν τὸ κλύσμα οὕτως ἔχον ἐπὶ τοῦ τοίχου ἢ δίδομεν αὐτὸ εἰς ἄλλο πρόσωπον διὰ νὰ τὸ κρατήσῃ. Διὰ νὰ εἰσαχθῆ τὸ ὑγρὸν, στρέφομεν τὴν λεχῶ εἰς τὰ πλάγια καὶ φέρομεν αὐτὴν πρὸς τὸ χεῖλος τῆς κλίνης φροντίζοντες ἐνταυτῷ, διὰ νὰ προφυλάξωμεν τὰ κλινοσκεπάσματα ἀπὸ πάσης ὑγρασίας ἢ ἀκαθαρσίας, νὰ θέτωμεν μεταξὺ τοῦ σώματος καὶ τῆς κλίνης καθαρὸν, χονδρὸν καὶ εἰς διπλοῦν λινοῦν ἢ ἐλαστικὸν ὑφασμα. Ἐπειτα λαμβάνοντες τὸν σωλῆνα καὶ ἀνοίγοντες διὰ νὰ ἐξέλθῃ τὸ ἐντὸς αὐτοῦ ἀποψυχθὲν ὑγρὸν, εἰσάγομεν μετὰ πολλῆς προσοχῆς, ἐνῶ μετὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς φέρομεν πρὸς τὰ ἄνω τὸν δεξιὸν (ἐὰν ἰστάμεθα πρὸς τὰ δεξιὰ) γλουτόν· ἀνοίγομεν ἔπειτα τὴν κλειδα καὶ τὸ ὑγρὸν βαθμιαίως εἰσέρχεται· ὅταν ἡ εἰσαγωγὴ γίνεται βραδεῖα ἢ μετὰ δυσκοιλίας με-

γάλης, τότε σύρομεν τὸν σωλῆνα ὀλίγον πρὸς τὰ ἐκτὸς ἢ ὀλίγον περισσότερον πρὸς τὰ ἐντὸς καὶ κατορθοῦμεν τὸν σκοπὸν μας εὐχερῶς.

Ἄφοῦ εἰσαχθῆ ὅλον τὸ ὑγρὸν, πρῶτον κλείομεν τὸν σωλῆνα, ἔπειτα δὲ τὸν ἐξάγομεν καὶ ἀμέσως τὸν καθαρίζομεν. Ἡ λεχῶ πρέπει νὰ κρατήσῃ τὸ ἔμπεριεχόμενον τοῦλάχιστον 1)4 τῆς ὥρας, κατορθοῖ δὲ αὐτὸ, ὅταν τηρήσῃ τὴν ἐκ τοῦ πλαιγίου θέσιν· ὅταν αἰσθανθῆ τὴν τάσιν πρὸς ἀποπάτησιν, τότε πλαγιάζει πρὸς τὴν ῥάχιν, ἡ δὲ νοσοκόμος θέτει τὸ δοχεῖον εἰς τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν· μετὰ τὴν ἀποπάτησιν καθαρίζεται ἡ λεχῶ ἐν πλαιγίᾳ θέσει καὶ μετὰ προσοχῆς διὰ νὰ μὴ μολυνθῶσι τὰ ἐξωτερικὰ ὄργανα αὐτῆς· μεγαλειτέρα προσοχὴ πρέπει νὰ καταβάλληται, ὅταν ἡ λεχῶ ἔχῃ ῥήγμα τοῦ περιναίου διὰ ῥαφῆς συννηνωμένου, διότι διὰ τῶν βιαίων κενώσεων εὐκόλως ἀποχωρίζεται.

Ἰδιαιτέρα φροντίς πρέπει νὰ καταβάλληται διὰ τὴν κένωσιν τῆς κύστεως, ἥτοι τῶν οὔρων, διότι ἡ παραμέλησις αὐτῶν δύναται νὰ διαταράξῃ τὴν ὀμαλὴν πορείαν τῆς ἐπιλοχίου ἐβδομάδος.

Ἄρθρονος συλλογὴ οὔρων ἔνεκα ἀδρανείας τῆς κύστεως συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-

στον εἰς τὰς πρωτοτόκους ἢ εἰς τοὺς δυσκόλους τοὺς τοὺς τῶν πολυτόκων γυναικῶν διαρκεῖ ἡμέρας τινὰς καὶ σπανιώτερον μίαν ἑβδομάδα, ἀλλ' εἶναι πάντοτε ἐπιβλαβής. Ἐπειδὴ δὲ συνήθως παραγνωρίζεται, πρὸ πάντων διότι αἱ λεχῶ ἀφθόνως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὐροῦν, δι' αὐτὸ ἡ νοσοκόμος πρέπει νὰ ἦναι προσεκτικὴ εἰς τὴν καθημερινὴν ποσότητα τῶν οὔρων. Διὰ τὸ νὰ οὔρῃ τακτικῶς ἢ λεχῶ, πρέπει ἡ νοσοκόμος νὰ τὴν συνειθίσῃ ἀμέσως μετὰ τὸν τοκετὸν κατὰ 4—6 ὥρας καὶ ὅταν κοιμᾶται ἔτι νὰ τὴν ἐπενθυμίξῃ πρὸς οὔρησιν καὶ νὰ τοποθετῇ μάλιστα τὸ οὔροδοχεῖον ἄνευ ἀνάγκης ἔτι. Ὅταν ἡ κένωσις τῆς κύστεως δὲν γίνεται, δυνάμεθα ν' ἀφήσωμεν τὴν λεχῶ ἐπὶ 10 λεπτὰ ἐπὶ τοῦ οὔροδοχείου ἢ νὰ δοκιμάσωμεν μετὰ 1—2 ὥρας καὶ πάλιν. (Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ κάθῃται καὶ μάλιστα μόνη ἐπὶ τοῦ οὔροδοχείου). Ὅταν δὲν κατορθοῦται καὶ πάλιν ἡ οὔρησις θέτομεν ἐπὶ τῆς κοιλίας θερμὸν κατάπλασμα, ἀρκεῖ τὰ λοχεῖα νὰ μὴ ἦναι ἀφθονα καὶ αἱματηρά· ὅταν καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου δὲν κατορθωθῇ τι, πρέπει ν' ἀφαιρῶμεν τὰ οὔρα διὰ τοῦ **καθετῆρος**. Ἡ διὰ τοῦ καθετῆρος κένωσις τῆς κύστεως εἶναι ἔργον τῆς νοσοκόμου,

ὅταν δὲ καὶ ἡ νοσοκόμος δὲν γνωρίζῃ, ὡς συμβαίνει παρ' ἡμῖν συνήθως, τότε πρέπει νὰ προσκαλῆται ὁ ἰατρός. ὄχι μόνον διὰ νὰ κενώσῃ τὴν κύστιν, ἀλλ' ἐπὶ τόπου νὰ διδάξῃ καὶ τὴν νοσοκόμον τὸν τρόπον τῆς χρήσεως.

Διὰ τὸν καθετηρισμὸν προετοιμάζομεν :

1) καθετῆρα καθαρὸν, 2) ἀγγεῖον μετὰ θερμοῦ ὕδατος, 3) ἀγγεῖον μετὰ φανικοῦ ὕδατος, 4) οὔροδοχεῖον, 5) βάμβακα καθαρὸν, 6) οἰονδίποτε καθαρὸν ὑφασμα. Ὁ καθετῆρ δὲν πρέπει νὰ εἰσαγῆται ὑποκάτω τοῦ ἐφαπλώματος· διὰ νὰ εἰσαγάγωμεν δὲ αὐτὸν πρέπει πρῶτον νὰ θέσωμεν ὑπὸ τὸ ἱερὸν ὅστουιν καθαρὸν καὶ πολλακίς δεδιπλωμένον ὑφασμα, ν' ἀπομακρύνωμεν τὸ ἔν σκέλος ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ νὰ θέσωμεν τὸ οὔροδοχεῖον εἰς τὴν πρέπουσαν θέσιν· ἐκεῖ δὲ πλησίον καὶ τὸ ἀγγεῖον τὸ ἐμπεριέχον τὸ φανικὸν ὕδωρ καὶ τὸν βάμβακα ἐντός· ἔπειτα πλύνωμεν τὸν καθετῆρα ἐντός τοῦ φανικοῦ ὕδατος, ἀλείψωμεν τὸ ἄκρον διὰ φανικοῦ ἐλαίου (κοινὸν ἔλαιον 50 γραμ. καὶ φανικὸν ὄξυ 1 γραμ. μεμιγμένον) καὶ εἰσαγάγωμεν εἰς τὴν κύστιν φυλάττοντες τὴν ἀκόλουθον τάξιν. Διὰ τῶν 2 δακτύλων τῆς μιᾶς χειρὸς (ὅταν ἰστάμεθα πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς κλίνης διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς)

ἀνοίγομεν προσεκτικῶς τὰ χεῖλη τοῦ αἰδοίου καὶ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ὀπῆς τῆς οὐρήθρας εἰσάγομεν ἀμέσως τὸν καθητῆρα. Τὸ ἐξερχόμενον οὖρον συνάζομεν ἐντὸς τοῦ οὐροδοχείου, μετὰ δὲ τὴν ἐντελῆ κένωσιν ἐξάγομεν τὸν καθητῆρα κλείοντες διὰ τοῦ δακτύλου τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ὀπὴν καὶ θέτομεν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ οὐροδοχείου. Ἄφου τὰ τῆς λεχοῦς καλῶς διαταχθῶσι, πλύνομεν τὸν καθητῆρα ἐντὸς τοῦ καθαροῦ καὶ ἔπειτα ἐντὸς τοῦ φανικοῦ ὕδατος καὶ ἐπιμελῶς φυλάσσομεν αὐτόν. Ὁ βάμβαξ καὶ τὸ καθαρὸν ὕφασμα χρησιμεύουν ἐπίσης διὰ τὴν καθαριότητα καὶ ἀπόμαξιν ὑγρὰνθέντων μερῶν τοῦ σώματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ.

ΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑΙ ΤΑΡΑΧΑΙ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΑΙ
ΤΗΣ ΛΕΧΩ-Ι-ΔΟΣ.

Ἡ ἐπιλόχιος ἐβδομάς ἐν τῷ βίῳ τῆς γυναικὸς εἶναι κατάστασις κειμένη ἐν τῷ χώρῳ μεταξὺ ὑγείας καὶ ἀσθενείας· ὁ ὀργανισμὸς αὐτῆς συνεπείᾳ τῆς μακρᾶς ἐγκυμοσύνης καὶ τοῦ τοκετοῦ ἐκ παραμικρᾶς ἢ ἀσημάντου ἀφορμῆς δύναται νὰ διαταραχθῇ καὶ νὰ φέρῃ ἀλλοιώσεις καὶ ἀσθενείας εἰς ὅλον τὸν ὀργανισμὸν ἢ εἰς ὠρισμένα τινὰ ὄργανα· ὅθεν ἢ ἐπιμεμηλημένη καὶ φιλόανθρωπος περιποίησης εἶναι ὑψίστον καθῆκον τῶν ἐπιμελουμένων τὰ τῆς λεχωίδος.

§ 11. **Πόνοι ἀπότοκοι.** Ὑπὸ τὸ ὄνομα τούτου ἐννοοῦμεν τοὺς πόνους τοὺς ἀρχομένους ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ὄστου καὶ καταλίγοντας πρὸς τὰ γεννητικὰ ὄργανα· ὁμοιάζουσι καθ' ὅλα τοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ καὶ διακρίνονται ἀπὸ τοὺς πόνους τῆς κοιλίας ἐκ τούτου, ὅτι γίνονται ἰσχυρότεροι, ὅταν θηλάσῃ ἢ μῆτηρ τὸ νεογνόν.

Οἱ ἀπότοκοι πόνοι παρατηροῦνται σπανιῶ-

τερον εις τὰς πρωτοτόκους καὶ συνηθέστερον εις τὰς πολυτόκους· διαρκοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον 2—3 ἢ τὸ πολὺ 5 ἡμέρας· εις τὰς πρώτας ἡμέρας τόσον ἰσχυροὶ εἶναι ἐνίστε, ὥστε ἡ λεχὼ οὔτε ὄρεξιν ἔχει οὔτε ὕπνον. Πρὸς καταπράυνσιν τῶν πόνων δίδομεν τέϊον ἐκ χαμομήλων, ὅταν δὲ δὲν κατορθῶμέν τι δι' αὐτοῦ πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα πάγον, ἀφοῦ προηγουμένως προσκαλέσωμεν τὸν ἰατρὸν, τοῦ ὁποίου ἡ γνώμη πρέπει νὰ ἦναι πάντοτε ἀποφασιστικὴ.

Διὰ τὴν μεταχείρισιν τοῦ πάγου χρειάζονται:

1) κύστις ἐλαστικὴ μετὰ κλειδὸς, καὶ ἐν ἀνάγκῃ κύστις σιδὸς, 2) πάγος εις μικρὰ τεμάχια καὶ 3) ὑφάσμα λευκὸν καὶ μαλακόν. Ὅταν πληρῶμεν τὴν κύστιν πρέπει νὰ προσέχωμεν νὰ μὴ πληρωθῇ πλεόν τοῦ ἡμίσεος, διὰ νὰ προσαρμοσθῇ καλῶς ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ διὰ τοῦ βάρους νὰ μὴ ἐνοχλῇ τὴν λεχῶ. Πρὶν ἢ κλείσωμεν τὴν κύστιν πρέπει ν' ἀποπέμψωμεν τὸν ἐντὸς ἐμπεριεχόμενον ἀέρα καὶ ἔπειτα νὰ τὴν κλείσωμεν καλῶς· ἀφοῦ δὲ σφωγγίσωμεν τὴν ὑγρὰν ἐπιφάνειαν τῆς κύστεως νὰ περιβάλλωμεν αὐτὴν διὰ τοῦ λευκοῦ καὶ μαλακοῦ ὑφάσματος οὕτως, ὥστε ἡ κύστις νὰ χωρίζεται ἀπὸ τοῦ

δέρματος· νὰ τὴν θέτωμεν δ' ἔπειτα ἐπὶ τῆς κοιλίας μετὰξὺ τοῦ ὀμφαλοῦ καὶ τῆς ἡδικοῦς χώρας· ὅταν ὁ πάγος διαλυθῇ πρέπει ν' ἀφαιρεθῇ τὸ ἐν αὐτῇ ὑγρὸν διὰ νὰ πληρωθῇ ἐκ νέου. — Τὴν χρῆσιν τοῦ πάγου δὲν ἀνέχονται πάντοτε αἱ λεχοὶ, δι' αὐτὸ ἐν τῇ παραμικρᾷ ἀνησυχίᾳ, ἥτοι ὅταν αἱ λεχοὶ αἰσθάνωνται τὸ σῶμά των νὰ ψύχεται, τὰ ἄκρα νὰ παγώνουν καὶ ἐν γένει νὰ ἔχουν δυσάρεστον αἶσθημα τοῦ ψύχους, πρέπει ν' ἀφαιρῶμεν τὴν κύστιν.

Διὰ **ψυχρὰ ἐπιθέματα** μεταχειριζόμεθα:

1) προσόψιον 3⁵ καὶ 4⁵ διπλωμένον, 2) ὑφάσμα κηρωτὸν, 3) ὑφάσμα μάλλινον καὶ 4) λεκάνην ἐμπεριέχουσαν ψυχρὸν ὕδωρ ἢ τιμίματα πάγου.

Τὰ ἐπιθέματα πρέπει καλῶς ἐντὸς τοῦ ψυχροῦ ὕδατος νὰ ἐμβαπτισθοῦν, ἔπειτα στραγγιζόμενα νὰ τίθωνται ἐπὶ τῆς κοιλίας· τὸ ἐπιθεμα καλύπτομεν δι' ὑφάσματος κηρωτοῦ ἢ μάλλινου· οὐσιῶδες εἶναι νὰ ὑπάρχη δεύτερον ἐπιθεμα διαρκῶς ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὥστε κατὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ πρώτου νὰ ὑπάρχη ἔτοιμον τὸ δεύτερον. Ἐὰν σκοπὸς τῶν ἐπιθεμάτων ἦναι νὰ ἐνεργίσωμεν διὰ τοῦ ψύχους πρέπει τότε κατὰ 10 λεπτὰ ν' ἀλλάσσουν. Ἐὰν ἐπιθυμῶμεν

νά διατηρήσωμεν βαθμιαίως αὐξανομένην καὶ ὑγρὰν θερμότητα, τότε πρέπει ν' ἀλλάσωμεν κατὰ 3—4 ὥρας τὸ ἐπίθεμα.

§ 12. **Ἀνωμαλία τῶν λοχειῶν.** Ἡ τῶν λοχειῶν ἀνωμαλία ἐγκείται ἐν τῇ ποσότητι καὶ ἐν τῇ ποιότητι· ὅταν ἡ νοσοκόμος παρατηρήσῃ τοιοῦτό τι, πρέπει νὰ φυλάσῃ τὴν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὀργάνων ἐν χρήσει ὑπάρχουσαν ὀθόνην διὰ νὰ τὴν ἴδῃ ὁ ἰατρός, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ προσέχῃ εἰς τὴν ποσότητα τοῦ ἐξερχομένου αἵματος, διότι, ὅταν ἦναι μεγάλη, ἐξαντλεῖ τὴν λεχώ. Ἡ ὠχρότης τοῦ προσώπου, ἡ ψυχρότης τῶν ἄκρων, ἡ ἐξάντλησις καὶ ἡ λιποθυμία εἶναι τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς αἱμορραγίας διὰ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προσκληθῇ ἀμέσως ὁ ἰατρός. Μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἱατροῦ πρέπει νὰ δίδωμεν εἰς τὴν λεχῶ **οἶνον θερμοῦ, Κοινὰκ καὶ Καφὸξέ**, νὰ τὴν σκεπάζωμεν μετὰ σκεπάσματος θερμοῦ, καὶ νὰ θερμαίνωμεν τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας διὰ μαλλίνων ὑφασμάτων ἢ διὰ φιαλῶν πεπληρωμένων θερμοῦ ὕδατος εἰς βαθμὸν ἀνεκτὸν, νὰ ἐξαπλοῦμεν τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ σώματος ἀφαιροῦντες τὸ προσκεφάλαιον, νὰ ἀνοίγωμεν τὰ παράθυρα καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος ἔτι διὰ νὰ εἰσέλθῃ ὀροσερός ἀήρ

καὶ ἀναζωογονήσῃ τὴν λεχώ. — Ὅταν τὰ λοχειῖα ἦναι αἱμορραγικὰ ἢ διαρκοῦν περὶ τὰς 10—15 ἡμέρας, τὸ ἄριστον μέσον τοῦ νὰ καταπολεμηθοῦν εἶναι : ἡ λεχώ νὰ ἰσχυρῶς πρὸς τὴν ῥάχιν κειμένη καὶ νὰ μὴ ἐγείρηται ἢ κινῆται διαρκούσης τῆς αἱμορραγίας· σπανίως συμβαίνει καὶ ἀφοῦ ἐγερθῇ τῆς κλίνης νὰ ἐπανέλθῃ τὸ αἷμα, ἀλλὰ καὶ τότε τὸ φρονιμώτερον εἶναι ἡ λεχώ νὰ κατακληθῇ καὶ πάλιν. Ὅταν ὁ ἰατρός διατάξῃ κατὰ τῆς ἀπωλείας ταύτης τοῦ αἵματος ὑπόψυχρον ἐνδοκοιλιακὴν πλύσιν, πρέπει νὰ διενεργῆται ὡς κατωτέρω περιγράφωμεν ἐπὶ τῶν κακόσμων λοχειῶν, πλὴν, ἀντὶ χλιαροῦ φανικοῦ ὕδατος, καθαρὸν θερμὸν ὕδωρ βαθμοῦ 18 Ῥεωμύρον νὰ μεταχειριζόμεθα. — Ἐνίοτε τὰ λοχειῖα παύουν αἰφνιδίως. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἔχει σημασίαν, ἐκτὸς ἐὰν προκαλῆ κεφαλαλγίαν καὶ ἔξαιψιν καὶ τότε πρέπει νὰ προσκαλῆται ὁ ἰατρός.

Κάκοσμα λοχειῖα πρέπει νὰ ἐπιτηρῶνται πολὺ, διότι εὐκόλως ὁ ἐπιλόχιος πυρετὸς ἐπιπροστίθεται διὰ νὰ προληφθῇ πᾶν ἐνδεχόμενον διενεργοῦμεν συνήθως ἀπὸ τῆς 3^{ης} ἡμέρας ἐνδοκοιλιακὴν πλύσιν μετὰ φανικοῦ ὕδατος, ἐν οὐδεμιᾷ ὅμως περιστάσει ἀνευ ῥητῆς διαταγῆς

καὶ ὀδηγίας τοῦ ἱατροῦ. Διὰ τὴν πλύσιν χρειάζομεθα τ' ἀκόλουθα: 1) κλύσμα μετὰ ὑαλίνου σωλῆνος εἰς τὸ ἄκρον καθαρωτάτου, 2) δοχεῖον, 3) φανικὸν ὑδρῶ χλιαρὸν βαθμῶν 28 καὶ 2 ἐκ. Κατὰ τὰ ἐν τοῖς προηγουμένοις ῥηθέντα πρέπει προσεκτικῶς νὰ διενεργῆται ἡ πλύσις καὶ μετὰ ταῦτα νὰ καθαρίζηται τὸ κλύσμα καὶ ὁ ὑάλινος σωλῆν, ὁ ὁποῖος προτιμότερον εἶναι νὰ φυλάσσεται διαρκῶς ἐντὸς ἀντισηπτικοῦ ὑγροῦ 5 ἐκ.

Κατὰ τὴν πλύσιν ἡ νοσοκόμος πρέπει νὰ προσέχη ἵνα μὴ εἰσέλθῃ ἀπὸ ἀτμοσφαιρικὸς εἰς τὸν κόλπον, τὸ δὲ εἰσαγόμενον ὑδρῶ νὰ ἐξέρχεται εὐκόλως· ὅταν ὅμως δὲν προσέχη θάναται νὰ γείνη αἰτία πόνων τῆς κοιλίας, λιποθυμίας καὶ ἐπικινδύνων συμπτωμάτων· ἐπομένως ἐν τῷ ἐλαφροτέρῳ σημείῳ πρέπει νὰ παύῃ ἡ πλύσις. — Ἐὰν ἐγένετο χοῦσις κλύσματος ἐπὶ πολὺ ἔστω καὶ ὀλίγον χρονικὸν διάστημα εἰς ἀσθενεῖς πυρεσσοῦσας, πρέπει νὰ γίνηται ἐντελῆς ἀπολύμανσις τοῦ κοιλικοῦ σωλῆνος· πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θέτομεν τὸν σωλῆνα ἐντὸς ὑδατος ἐμπεριέχοντος ποσότητα διττανθρακικοῦ νάτρου 1 ἐκ. ἐπὶ 1) 2 λίτρ. ἔπειτα δι' ἐνός περοῦ, προσδεθέντος ἐπὶ τὸ ἄκρον μικροῦ τεμαχίου καθαροῦ λινοῦ, ἐσωτερικῶς ἀποκαθαί-

ρομεν καὶ μετὰ ταῦτα ἀφίνομεν αὐτὸ ἐντὸς φανικοῦ ὑδατος 5 ἐκ. ἐπὶ 24 ὥρας. Μεθ' ὅλα ταῦτα τοιοῦτον σωλῆνα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ μεταχειριζώμεθα διὰ τὰς λεχοὺς, διότι ὁ κίνδυνος ν' ἀσθενήσῃ ἀπὸ ἐπιλόχιον πυρετὸν εἶναι πάντοτε πιθανός.

Ἡ νοσοκόμος μετὰ πᾶσαν πλύσιν ἐπὶ κακόσμων λοχείων, πρέπει νὰ πλύνῃ τὰς χεῖρας καλῶς μὲ σάπωνα καὶ ὑδρῶ, νὰ καθαρίσῃ τοὺς ὄνυχάς της καὶ νὰ ἐμβαπτίσῃ τὰς χεῖρας πάλιν ἐντὸς φανικοῦ ὑδατος 4 καὶ 5 ἐκ· ὅταν ἀμεριμνῇ ὄχι μόνον ἡ ἰδία δύναται νὰ πάθῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους νὰ καταστῇ ἐπικίνδυνος· π.χ. ἡ ἰδία δύναται νὰ πάθῃ φλόγωσιν τῶν δακτύλων (τριφυρήστρα), τὸ νεογνὸν ἐξ ὀμφαλικῆς φλεγμονῆς, ἡ δὲ λεχὼ ἀπὸ Μαστίτιδα, ἐὰν ἔχη τὰς θηλάς τῶν μαστῶν ἐξηλκωμένας.

§ 13. Μετὰ δυσκόλους τοκετοὺς **ἐξοιδαίνονται** τὰ ἐξωτερικὰ μέρη τοῦ γεννητικοῦ ὀργάνου· πᾶν ἐπίθεμα ἐπὶ τῶν μερῶν τούτων εἶναι ἄσκοπον· μόνον πλύσις κατὰ πᾶσαν προῖαν καὶ ἐσπέραν εἶναι ἀρκετή. — Εἰς τὰς πολυτόκους γυναῖκας ἀπαντᾶται πολλακίς ἡ **ὄλβεκταδία**, ἥτοι εὔρυνσις φλεβῶν τῶν κάτω ἄκρων καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς κνήμης· ἐν τῇ ἐπι-

λοχίῳ καταστάσει δύνανται εὐκόλως νὰ ἐρεθισθοῦν καὶ νὰ προκαλέσουν ἐρύθημα καὶ πόνον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καλὸν εἶναι νὰ θέτῳνται τὰ κάτω ἄκρα τοῦ σώματος ὑψηλότερα διὰ τῆς τοποθετήσεως οἰουδῆποτε φορέματος ἢ προσκεφαλαίου ὑποκάτω τῶν κνημῶν, ἐπὶ δὲ τῶν φλογισμένων μερῶν ψυχρὰ ἐπιθέματα· ὅταν δὲν καλλιτερεύουν, τότε ἢ λεχῶ νὰ ἡσυχάζῃ ἐν τῇ κλίνῃ καὶ ὁ ἰατρός νὰ προσκαλῆται ἐγκαίρως.

§ 14. **Ἀσθένειαι τῶν μαστῶν.** Εἶναι συνθέσταται καὶ ἐπιμελῶς πρέπει νὰ θεραπεύονται. **Συμφοροῦσις** γάλακτος συμβαίνει εἰς γυναῖκας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ πολλῆς ὀρμῆς τὴν 2—5 ἡμέρας τῆς πρώτης ἐβδομάδος· ἵνα δὲ προλαυθάνηται πρέπει ἢ λεχῶ ἐπὶ 4—6 ἡμέρας νὰ τρώγῃ ὀλίγον· ὅταν ἢ λεχῶ ἔχῃ τὸ αἶσθημα τῆς τάσεως τῶν μαστῶν, πρέπει δι' ἐπιδέσμου συνήθους νὰ ὑψῶμεν τοὺς μαστοὺς· τοῦτο κατορθοῦμεν ὡς ἀκολούθως : τὴν μίαν ἄκραν τοῦ ἐπιδέσμου (ὅταν ἰστάμεθα πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς λεχωίδος) φέρομεν ὑποκάτωθεν τῆς δεξιᾶς μασχάλης πρὸς τὴν ἀριστερὰν ὠμοπλάτην καὶ δένομεν τὴν ἄκραν μετὰ τῆς ἄλλης ἄκρας ἐνῶ συγχρόνως φέρομεν τὸν

μαστὸν πρὸς τὰ ἄνω· τὴν αὐτὴν μέθοδον μεταχειριζόμεθα καὶ διὰ τὸν ἀριστερὸν μαστὸν, ἀλλ' ἀντιστρόφως· ὁ ἐπίδεσμος οὗτος διευκολύνεται, ὅταν δεύτερον πρόσωπον βοηθῇ τὴν λεχῶ εἰς τὰς κινήσεις αὐτῆς· ὅταν τὸ δυσάρεστον καὶ ἀλγεινὸν αἶσθημα τῆς τάσεως τεῖνῃ εἰς αὐξήσιν, τότε μετὰ μαστῶν καὶ ἐπιδέσμου παρενθέτομεν κύστιν ἐκ πάγου, ἀλλὰ πάντοτε τῇ ἀδείᾳ τοῦ ἰατροῦ· ἢ ἐπίθεσις βάλυβακος, ὡς συνήθως συμβαίνει, εἶναι ἄσκοπος καὶ ἐνίοτε ἐπιβλαβὴς, διότι αὐξάνει διὰ τῆς θερμοτότητος τὴν ὑπεραιμίαν τῶν μαστῶν. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις καλὸν εἶναι ἤδη ἀπὸ τῆς 3^{ης} ἡμέρας νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν κένωσιν τῆς λεχωίδος καὶ νὰ προτιμῶμεν ὡς καθάρισον τὰ αἶλατα.— Ἡ ἀπὸ τῶν μαστῶν διηνεκὴς τοῦ γάλακτος ῥοὴ ἢ καὶ **γαλακτόρροια** ὀνομαζομένη δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται σημεῖον ἀφθόνου παραγωγῆς, τοῦναντίον εἶναι νοσηρὰ κατάστασις τῶν μαστῶν λίαν ἐπιβλαβὴς διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς λίαν πολυτίμου τροφῆς τῶν νεογνῶν· ὅ,τι δυνάμεθα ἐναντίον τοιαύτης καταστάσεως νὰ πράξωμεν, ἵνα μὴ ἐξαντλῆται ἢ λεχῶ, εἶναι : νὰ παύσῃ ὁ θηλασμὸς, ὁ ὁποῖος καὶ τὸ νεογνὸν βλάπτει διὰ τῆς παρεχομένης τροφῆς.

Πληγαὶ ἢ ῥαγάδες τῶν θηλῶν εἶναι τὸ συνθηέστερον τῶν θηλαζουσῶν γυναικῶν κακὸν προκαλοῦν πόρους, ἀνορεξίαν, ἀτονίαν καὶ ἐνίοτε ὑψωσιν θερμοκρασίας· ἐκ δὲ τοῦ θηλάσματος τῶν νεογνῶν αἱμορραγίαι τοπικαί, φυμαλίδες, ῥαγάδες ἢ σχισμαὶ ἐπὶ τῶν θηλῶν, ἔνεκα δὲ τούτου ὁ περαιτέρω θηλασμὸς δύναται ν' ἀποβῆ ὀδυνηρὸς καὶ ἐπικίνδυνος εἰς τὴν λεχῶ.

Ὅταν αἱ θηλαὶ ἐν καιρῷ τῆς ἐγκυμοσύνης δὲν τηρῶνται καθαραὶ καὶ δὲν σχηματίζονται, ὀφείλομεν ἀμέσως μετὰ τὸν τοκετὸν νὰ φροντίζωμεν καθ' ὄν τρόπον ἀνεφέραμεν. Ὅταν αἱ θηλαὶ δὲν ἦναι δεόντως προπαρασκευασμέναι καὶ ἐσχηματισμέναι ἢ εἶναι λίαν εὐαίσθητοι, καλὸν εἶναι σπανιώτερον νὰ θηλάζηται ἢ λεχῶ, εἰς δὲ τὰ διαλείμματα νὰ δίδῃται γάλα εἰς τὸ νήπιον κατὰ τὴν πρέπουσαν ἀναλογίαν.—Ὅταν αἱ θηλαὶ ἦναι ἤδη ἐξηλωμέναι, τότε πρέπει μετὰ τὸν θηλασμὸν ἀμέσως νὰ πλύνωνται καὶ νὰ ἐπαλείφονται διὰ Γλυκερίνης· πρὶν ἢ δὲ τὸ νεογνὸν θηλάσῃ ἐκ νέου νὰ καθαρίζονται. Πρὸ πάσης ὅμως ἐπαλείψεως Γλυκερίνης ἢ πλύσεως τῶν **θηλῶν ἢ νοσοκόμος** ὀφείλει νὰ **καθαρίζη τὰς χεῖρας**. Ὅταν αἱ θηλαὶ

κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον δὲν θεραπεύονται, τότε πρέπει τὸ νεογνὸν νὰ θηλάζη ἐμμέσως, ἥτοι νὰ μεταχειριζόμεθα ἐπικάλυμμα ἢ σωλῖνα ἐλαστικόν· πῶς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ φέρηται ἢ νοσοκόμος κατωτέρω θέλει γείνει λόγος. Ἐνταῦθα λέγομεν ῥητῶς ὅτι θηλαὶ ἐξηλωμέναι διὰ βιαίου καὶ ἰσχυροῦ θηλασμοῦ εὐκόλως αἱμορραγοῦν, τότε δὲ πρέπει νὰ παύσῃ ὁ θηλασμὸς καὶ νὰ πλύνωνται αἱ ἐξελεκώσεις διὰ φανικοῦ ὕδατος 2 ἐκ.

Αἱ ἐξελεκώσεις τῶν θηλῶν θεραπεύονται μὲν εὐκόλως ὅταν παύσῃ ὁ θηλασμὸς, ἐλαττοῦται ὅμως ἢ παντελῶς ἐκλείπει καὶ τὸ γάλα, τὸ ὁποῖον εἶναι σπουδαιότατος παράγων τῆς διατηρήσεως τῶν νεογνῶν.

Μαστίτις. Σπανίως συμβαίνει πρὸ τῆς 2^{ης} ἐβδομάδος καὶ μόνον εἰς τὴν λεχῶ (σπανιώτατα καὶ εἰς ἄλλην περίστασιν), ὅταν ἔχουν ἐξελεκώσεις τῶν θηλῶν. Τὸ νόσημα γεννᾶται συνήθως ἐκ τῶν ἀκαθάρτων οὐσιῶν πρὸ πάντων τῶν κακόσμων λοχείων, καὶ διὰ τῶν δακτύλων τῆς νοσοκόμου ἢ καὶ αὐτῆς τῆς λεχωίδος ἐφαπτομένης τῶν θηλῶν. Ὅσον περισσότερον περιποιεῖται ἢ γυνὴ τὰς θηλάς ἐν καιρῷ τῆς ἐγκυμοσύνης καὶ ἀμέσως μετὰ τὸν τοκετὸν, ὅσον

ἀκριβέστερον καθαρίζει ἢ νοσοκόμος τὰς χεῖρας αὐτῆς καὶ ἢ λεχὼ ἐπίσης τὰς ἰδικάς της, τόσον σπανιώτερον συμβαίνει. Τὴν Μαστίτιδα, ἥτοι τὴν φλόγωσιν τῶν μαστῶν, ἀναγνωρίζομεν ἐκ τούτου, ὅτι ἐπὶ ὠρισμένου μέρους τοῦ μαστοῦ τὸ δέριμα εἶναι ἐρυθρόν, ἐπίπονον καὶ διὰ τῆς ἀφῆς σκληρόν, συγχρόνως δὲ ἢ λεχὼ ἔχει τὰ φαινόμενα τοῦ πυρετοῦ, ἥτοι ῥίγος, θέρμην, δίψαν καὶ κεφαλαλγίαν. Ἡ θεραπεία τῆς φλογώσεως συνίσταται τὸ πρῶτον εἰς τὸν μὴ θηλασμόν καὶ εἰς τὴν τήρησιν τῶν περὶ συμφορήσεως γάλακτος ἀναγραφέντων. Ὄταν ἢ φλόγωσις ἐγκαίρως διακρίνηται καὶ καλῶς θεραπεύηται, δυνατὸν ἐντὸς 1—2 ἡμερῶν νὰ παρέλθῃ· ὅταν τοιοῦτό τι δὲν γείνη, τότε πρέπει νὰ προσκληθῇ ἀφεύκτως ὁ ἰατρός, διότι ἢ ἐμπύσις εἶναι ἐπὶ θύραις.

§ 15. **Πυρετός.** Φαινόμενον σύνθετες εἰς τὰς λεχωίδας καὶ ἐκ διαφόρων ἀφορμῶν προερχόμενον· κατὰ τὰς πρώτας ἰδίως ἡμέρας σπανιώτερον, μετὰ τὴν 7^{ην} δὲ καὶ 8^{ην} συννεθέστερον, ὅταν ἢ λεχὼ ἐκ διαφόρων ἀφορμῶν πάθῃ περὶ τὴν μήτραν. Πυρετός συμβαίνει ὑπὸ διαφόρους μορφάς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐλαφροτέρᾳ περιπτώσει πρέπει νὰ καλῆται ὁ ἰατρός. Τὸν

πυρετὸν διακρίνομεν ὅταν ἢ λεχὼ παραπονῆται ἄλλοτε διὰ ῥίγην, ἄλλοτε διὰ θέρμην, ὅταν τὸ δέριμα καίῃ καὶ ὁ σφυγμὸς ἀντὶ 70 ἐντὸς λεπτοῦ κτυπᾷ 90—120. Τὴν ἀπόλυτον βεβαιότητα παρέχει τὸ θερμοόμετρον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ μένῃ ὑπὸ τὴν μασχάλην τοῦλάχιστον 1/4 τῆς ὥρας· ὅταν τὸ θερμοόμετρον δεικνύῃ ὀλιγώτερον τῶν 38 δὲν ὑπάρχει πυρετός· ὅταν δεικνύῃ ἄνω τῶν 38 (καὶ μέχρι 40—41) ἢ λεχὼ πυρέσει· σημεῖα πυρετοῦ εἶναι ἢ κεφαλαλγία, ἢ θέρμη, ἢ δίψα, ἢ ἀνορεξία, ἀδυναμία, πόνοι ἐν τῇ κοιλίᾳ καὶ τυμπανισμός· σπουδαιότατον εἶναι νὰ κῆται ἢ λεχὼ ἥσυχος ἐπὶ τῆς κλίνης, νὰ κινῆται δὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον καὶ ἐν ταῖς ἀναγκαιοτέραις λειτουργίαις τοῦ σώματος, ψυχρικῶς νὰ μὴ ταράσσεται καὶ νὰ ἐνθαρρύνηται· ἢ τροφή νὰ ἦναι ὑγρὰ, διὰ τὴν δίψαν νὰ λαμβάνῃ ὕδωρ ὀροσερόν καὶ λεμονάδα· διὰ τὴν ἀποπάτησιν καὶ διούρησιν νὰ φροντίζωμεν ὡς ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, νὰ μεταχειριζόμεθα δὲ καὶ τὰ ψυχρὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς κοιλίας ἐπιθέματα· ὅταν τὰ λοχεῖα εἶναι κάκοσμα, χλιαρὰ κλύσματα διὰ φανικοῦ ὕδατος 1—2 ἐκ.
— Ἐὰν ἢ λεχὼ ἔχῃ ἐπανελημμένα ῥίγην πρέπει μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἱατροῦ, καλῶς νὰ

σκεπάζεται καὶ νὰ τῇ δίδηται γάλα θεριμὸν ἢ **Κονιάκ**: κατὰ τὴν ἀνάγκην.

§ 16. **Ἐπιλόχιος πυρετός.** Ἡ γενικὴ καὶ τοπικὴ κατάστασις τῶν λεχωϊδῶν εἶναι τοιαύτη, ὥστε καὶ αἱ ἰσχυρότεραι καὶ ἀνθηρότεραι τῶν γυναικῶν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν καὶ ὥρῶν ἐνίστε ὑπὸ τοῦ θανάτου ἀφαρπάζονται· ὁ ἐπιλόχιος πυρετός εἶναι ἡ μόνη ἀσθένεια τῶν λεχωϊδῶν ἢ προκαλοῦσα τὸν τρόμον, τὴν ἐκπληξιν τῆς κοινωνίας καὶ τὸν ἀπορφάνισμὸν ὀλοκλήρου οἰκογενείας. Ἡ λεχὼ εἶναι προδιατεθειμένη πρῶτον ἕνεκα τῶν τοπικῶν ἀλλοιώσεων τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, αἱ ὁποῖαι καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κανονικοὺς τοκετοὺς συμβαίνουν, ἔπειτα δὲ ἐκ τῆς γενικῆς καταστάσεως ἕνεκα τῆς ἐννεαμῖνου φυσιολογικῆς λειτουργίας τῆς μήτρας, τῆς ὀλιγαϊμίας καὶ τῶν ἐξεγερτικῶν καὶ ἐξαντλητικῶν συγκινήσεων· «πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, λέγει σοφός τις, ὅτι πολυλάκας ὁ γάμος μετὰ βίας καὶ ἐξωτερικῶς μόνον ὑπάρχει, ἡ δὲ γέννησις τέκνου ἀντὶ νὰ θεωρηθῇ εὐχάριστον καὶ εὐτυχὲς γεγονός, συσφίγγον τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀγάπης, γίνεται ἀφορμὴ μίσους καὶ ἀποστροφῆς μεγαλειτέρας τῆς πρότερον»· τοιαύτη κοινωνικὴ ἀσθένεια

εἶναι πληγὴ σοβαρὰ ἐν τῇ ἐπιλοχίῳ ἑβδομαδί.

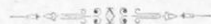
Ἡ πραγματικὴ ὅμως αἰτία τοῦ ἐπιλοχίου πυρετοῦ εἶναι ὁ μολυσμὸς τῆς λεχωϊδος διὰ μολύσματος ἐξωθεν εἰσαγομένου, καὶ δι' αὐτὸ ἐξαιρετικὴ φροντίς πρέπει νὰ καταβάλληται εἰς τὸ ζήτημα τῆς καθαριότητος πάντων τῶν οὕτως ἢ ἄλλως ἐν ἐπαφῇ εὐρισκομένων μετὰ τῶν ὀδινουσῶν ἢ λεχωϊδῶν. Καὶ οἱ μὲν ἰατροὶ ὀφείλουσιν ὄχι μόνον ἀντισηπτικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπειγούσῃ ἀνάγκῃ νὰ ἐγχειρίζουσιν, ἐνθυμούμενοι τὸ σοφὸν λόγιον τοῦ πατρὸς τῆς ἰατρικῆς, **βίη πονηρόν ἐστίν, ἐν γὰρ τῷ τοιούτῳ κίνδυνός ἐστιν**· αἱ μαῖαι νὰ ἦναι καθαραὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ ἐνδύματα, ἰδιαίτερος δὲ νὰ πλύνουν τὰς χεῖρας καὶ τὰ ἀντιβράχια πρὸ πάσης ἐξετάσεως ἐν τῷ τοκετῷ, ἡ δὲ νοσοκόμος ἐκτὸς τῆς καθαριότητος τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ τηρῇ, ὀφείλει ν' ἀποφεύγῃ πᾶσαν ἐξέτασιν λεχωϊδος ἀνωφελῆ δι' αὐτὴν, ἐπιβλαβῆ δὲ διὰ τὴν λεχὼ, νὰ ἐπιτηρῇ τὴν διαίταν, ἐν δὲ τῇ περιποιήσει, τῷ καθαρισμῷ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων καὶ τῶν μαστῶν, ἐν τῇ ἀλλαγῇ τῶν ἐνδυμάτων, ἐν τῇ ἐπιβλέψει τῆς ἐκπληρώσεως τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν νὰ ἦναι ὁ ἀκοίμητος φρουρὸς τῆς πολυτίμου ὑπάρξεως.

τῶν λεχωίδων καὶ ὁ τύπος τῆς καθαριότητος. Διὰ τῶν κοινῶν προσπαθειῶν τῶν ἐνδιαφερομένων προσώπων ἐκ καθήκοντος καὶ συμφέροντος ἡ ζωὴ τῶν λεχωίδων εἶναι ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ.

Ἀσφαλῆ σημεῖα διὰ τὴν νοσοκόμον εἶναι : ὅτι πρὸ τοῦ τοκετοῦ, ὅπερ σπανιώτερον, καὶ μετὰ τὸν τοκετὸν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας καὶ συνηθέστερον κατὰ τὰς 48 πρώτας ὥρας ἡ λεχὼ καταλαμβάνεται ἀπὸ ἐλαφρὰ ἢ ἰσχυρὰ ῥίγη, θέρμην, κεφαλαλγίαν, πόνους τῆς κοιλίας, τὰ δὲ λοχεῖα ἔχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δυσώδη ἢ κάκοσμα· τὰ πρῶτα ταῦτα φαινόμενα πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν σοβαρωτέρων πρέπει νὰ προσελκύσουν τὴν ὑποψίαν σπουδαίας καὶ σοβαρᾶς ἀσθενείας· ἡ νοσοκόμος λαμβάνουσα πάντα τὰ ἀναγκαῖα προφυλακτικὰ μέτρα νὰ συστήσῃ τὴν ἄμεσον τοῦ ἱατροῦ πρόσκλησιν· οὕτω πράττουσα καὶ τὴν ἀσθενῆ σώζει καὶ ἑαυτὴν ἀπαλλάσσει πάσης εὐθύνης· ἡ ἀναβολὴ τῆς προσκλήσεως τοῦ ἱατροῦ καὶ ἡ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ ἱατροῦ ἀτελῆς ἐκτέλεσις τῶν διαταγῶν αὐτοῦ εἶναι σπουδαῖα ἁμαρτήματα τῶν περιεκλούντων τὴν ἀσθενῆ. Ἰατρὸς, νοσοκόμος καὶ γονεῖς ὀφείλουσι νὰ συνεργάζωνται πρὸς σω-

τηρίαν τῆς ἀσθενοῦς, πάντες δ' ὁμοῦ ἀξιοῦντες τὴν τιμὴν τῆς συνεργασίας ὀφείλουσι νὰ ὑπέχουν ἐν ταυτῷ καὶ τὴν εὐθύνην τῆς κακῆς ἐκβάσεως.

Ἐκτὸς τῶν ἀσθενειῶν, περὶ ὧν ἐν συντομίᾳ τὰ κυριώτερα ἀνεγράψαμεν, ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ἀσθένειαι τῆς μύτρας ἢ ἄλλων ὀργάνων (ὡς τῶν πνευμόνων, τῶν ἀγγείων) καὶ αἱ νευρικαὶ, περὶ τῶν ὁποίων περιττὸν νομίζομεν ν' ἀσχοληθῶμεν, διότι κείνται ἐκτὸς τοῦ σκοποῦ τοῦ παρόντος βιβλίου.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΝΕΟΓΝΩΝ.

Σπουδαιότατον συμπλήρωμα τῶν περὶ λεχωίδος γραφέντων εἶναι ἡ τῶν νεογνῶν περιποίησις ἐν **ἀγνεί** καὶ **ἀσθενεί** καταστάσει, διότι ἡ παραμικρὰ ἀδιαθεσία αὐτῶν ἐπιγεράζει λιαν τὰς λεχωίδας· ὅθεν ἀφοριστικῶς καὶ συντόμως ἀναγράφομεν καὶ περὶ τούτων τὰ ἐπόμενα, χρήσιμα καὶ διὰ τὸν μετέπειτα χρόνον :

Τὰ νεογνὰ πρέπει νὰ **λούωμεν** κατὰ πᾶσαν πρωίαν διὰ θερμοῦ ὕδατος, ἥτοι 24 βαθμῶν Ῥωμύρου, μετροῦντες τὴν θερμοκρασίαν ὄχι διὰ τῆς χειρὸς, ἀλλὰ διὰ τοῦ θερμομέτρου· νὰ τὰ καθαρίζωμεν δὲ διὰ σάπωνος καὶ σπόγγου καθαροῦ, προσέχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκ τῆς προσερχομένης ὑπὸ τοῦ σάπωνος βλάβης· ὅταν ἡ κεφαλὴ εἶναι κεκαλυμμένη ὑπὸ λεπτῶν λεπιδίων, συνήθως **καλορηθῶν** ὀνομαζομένων, νὰ ἐπαλείφωμεν πρὸ 10 περίπου ὡρῶν ἔλαιον, διὰ τοῦ ὁποίου εὐκολώτερον κατὰ τὴν λουΐσιν ἀφαιροῦνται. 5—10 λεπτά μετὰ τὴν λουΐσιν παραλαμβάνομεν τὸ νεογνὸν ἐντὸς θερμοῦ σκεπάσματος καὶ ταχέως ἀποσφραγίζομεν τὴν ἐπὶ τοῦ σώματος ὑγρασίαν προσέχοντες νὰ μὴ κρυολογήσῃ. Τὸ κυριώτερον μετὰ τὴν λουΐσιν καθῆκον τῆς νοσοκόμου εἶναι ἡ περιποίησις τοῦ **ὀμφαλοῦ**· πρέπει νὰ προσέχωμεν ὅπως μὴ τεινώμεν αὐτὸν, ἀλλὰ δένομεν ἐπιθέτοντες μικρὸν καὶ καθαρὸν τεμάχιον λεπτοτάτης ὀθόνης, τὴν ὁποίαν ἐπαλείφωμεν διὰ Βασιλείνης, ἔπειτα ἐνδύομεν αὐτὸ, ὄχι ἕως

πολὺ σφιγκτὰ, διὰ νὰ δύνηται ἐλευθέρως ν' ἀναπνέη.

Καθαριότης τῶν νεογνῶν. Τὸ νεογνὸν, ὅταν ἦναι ὑγιὲς, κενώνει 2ic καὶ 4ic τῆς ἡμέρας· τὰς πρώτας ἡμέρας ἡ κόπρος τοῦ νεογνοῦ εἶναι πρασινόχρους καὶ ὀνομάζεται **Μυκόνειον**· ἀπὸ τῆς 3ης ἡμέρας εἶναι κιτρινόχρους ἔχουσα δύστασιν στερεωτέραν. Τὸ οὔρος δὲν εἶναι πάντοτε τὸ αὐτὸ, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς θηλαζομένης ποσότητος τοῦ γάλακτος καὶ οὔρει 5—15 τῆς ἡμέρας· ὁσάκις δὲ οὔρει πρέπει ἀμέσως τὰ ὑγραθέντα διὰ στεγνῶν καὶ καταλλήλων λινῶν ὑφασμάτων ν' ἀντικαθίστανται πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν πολλὰ τοιαῦτα πρέπει νὰ ἦναι πρόχειρα, τὰ δὲ ὑπαινόμενα ἐντὸς ψυχροῦ ὕδατος νὰ ῥίπτωνται· ὅταν ἡ νοσοκόμος παρατηρῇ τι τὸ ἀνώμαλον ἐν τοῖς ἐξερχομένοις νὰ τὰ κρύπτῃ καὶ νὰ τὰ δεικνύῃ τῷ ἱατρῷ· πάντα τῶν νεογνῶν τὰ χρειώδη πρέπει προηγουμένως νὰ θερμαίνωνται, διότι τὸ κρυολόγημα εἰς τρυφερὸν ὄργανισμὸν εἶναι ἐπιβλαβέστατον. Τὰ **σπύργα** ἢ **φάσκιωμα** τῶν νεογνῶν νὰ μὴ ἦναι σφιγκτὸν, διὰ νὰ δύνηται ν' ἀναπνέουσι καὶ νὰ κινοῦν τὰ ἄκρα, ἄλλως τὰ νήπια ἀνησυχοῦν καὶ κλαίουσι.

Τροφή τῶν νεογνῶν. Ἡ μόνη καὶ κυριωτάτη τροφή εἶναι τὸ **γάλα τῆς μητρός**. Τὸ νεογνὸν πρέπει ν' ἀρχίσῃ τὸν θηλασμὸν 12 ὥρας μετὰ τὸν τοκετὸν διὰ νὰ συνειθίσῃ· νὰ τηροῦται δὲ τάξις ἐν τῷ θηλασμῷ, ἥτοι τὴν ἡμέραν νὰ θηλάξῃ κατὰ 2 ὥρας, ἐξαιρετικῶς δὲ συχνότερον, ἐὰν τὸ γάλα τῆς μητρός ἦναι πολὺ ἄφθονον, καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τὸν ἕνα μαστὸν, ἄλλοτε δὲ ἀπὸ τὸν ἕτερον· ἐν καιρῷ νυκτὸς δις καὶ σπανιώτερον τρις, ἐκτὸς ἐὰν τὸ νήπιον εἶναι ἀδύνατον καὶ φιλάσθενον, τότε δὲ θηλάζομεν αὐτὸ συχνότερον. Κατὰ τὸν θηλασμὸν πρέπει ὀλόκληρος ὁ μαστὸς νὰ ἦναι

ἐλεύθερος καὶ νὰ μὴ περισφίγγεται, νὰ διευκολύνω-
 μεν τὸν θηλασμόν διὰ τῆς τῶν δακτύλων πιέσεως,
 διότι οὕτω καὶ ἡ θηλή εὐκολώτερον λαμβάνεται ἀπὸ
 τὸν νεογνόν. Κατὰ τὸν θηλασμόν ἡ λεχὼ πρέπει νὰ
 κεῖται ἡσυχος πρὸς τὴν ῥάχιν καὶ νὰ κλίνη ἀναλόγως
 τὸ σῶμα πρὸς τὸ μέρος τοῦ θηλάζοντος νηπίου· ἡ
 νοσοκόμος θέτει τὸ νήπιον μεταξὺ τοῦ μαστοῦ καὶ
 τοῦ βραχίονος τῆς λεχοῖδος καὶ ὑποστηρίζει (ἀναλό-
 γως τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν ἔχει) μετὰ τῆς μιᾶς χει-
 ρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ νεογνοῦ καὶ μετὰ τῆς ἄλλης
 λαμβάνει τὸν μαστὸν τοῦ ὁποῖου τὴν θηλήν εἰσάγει
 εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, προσέχουσα ὅπως μὴ κλεισθῶνται
 οἱ ῥόθωνες καὶ ἐμποδίζηται οὕτως ἡ ἀναπνοὴ καὶ
 συνεπῶς ὁ θηλασμός.

Ἡ **τροφὴ** (παρὰ μάνα) ἀντικαθιστᾷ τὴν μητέρα,
 ὅταν αὕτη διὰ διαφόρους λόγους ἢ κατὰ διαταγὴν
 τοῦ ἱατροῦ δὲν πρέπει νὰ θηλάζηται. Ἡ τροφὴς πρέ-
 πει νὰ ἦναι ὑγιᾶς, εὐρωστος, νεαρὰ, σεμνὴ καὶ ἀμεμ-
 πτος τὰ ἦθη καὶ μετὰ ἱατρικὴν ἐξέτασιν ἰκανὴ διὰ
 τὸ ἔργον αὐτῆς· ἡ σπουδαιότης τῶν προσόντων τού-
 των εἶναι ἐξαιρετικὴ, ἀναλόγως δὲ καὶ ἡ ὀφειλομένη
 προσοχὴ διὰ τὴν ἐκλογὴν μεγίστη.

Ἡ **τεχνικὴ τροφή** εἶναι τὸ τελευταῖον καταφύγιον,
 ἐὰν δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τροφὸν κατάλληλον. Τὸ
βόειον γάλα μεμιγμένον μεθ' ὕδατος εἶναι ἡ φυσικω-
 τέρα τροφή ἢ ἀντικαθιστῶσα τὸ γάλα τῆς μητρὸς καὶ
 τῆς τροφῆς· μεγίστη προσοχὴ πρέπει νὰ καταβάλλη-
 ται διὰ τὴν ἀπόκτησιν γάλακτος καθαροῦ καὶ ὑγιεινοῦ·
 ὁπλ. πρέπει νὰ προσέχωμεν ὄχι μόνον ἐὰν τὸ ζῶον
 ἦναι ὑγιᾶς, ἀλλὰ καὶ ἂν τρέφηται ὡς πρέπει, ἡ αὕτη
 δὲ προσοχὴ πρέπει νὰ καταβάλληται εἰς τὴν ἀμολγὴν
 (ἄρμεγμα) τοῦ γάλακτος καὶ διὰ τὸ δοχεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ

συνάζομεν τὸ γάλα· φρόνιμον δὲ εἶναι δις τῆς ἡμέρας
 ὁπλ. πρωτὴ καὶ ἑσπέρας νωπὸν νὰ ἀμείλωμεν. Τὸ γάλα
 τῶν νεογνῶν πρέπει νὰ ἦναι ὑδαρέστερον τοῦ φυσικ-
 οῦ, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ αὐτὸν ἐνοῦμεν ἀνάλογον
 ποσότητα ὕδατος βραστοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως καὶ
 τὸ γάλα αὐτὸ βράσωμεν ἐπαρκῶς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀ-
 μολγὴν. Ἐκτὸς τοῦ ὕδατος μεταχειρίζομεθα καὶ ἀφέ-
 ζημα κριθῆς καὶ γλυκανίδου. Ἡ ἀναλογία τοῦ γάλα-
 κτος καὶ τοῦ ὕδατος εἶναι ἡ ἀκόλουθος κατὰ μῆνα :

Τὸν 1	Μῆνα 1	Ποσότη. γάλακτος.	Ποσότη. ὕδατος	3
» 2	» 4	»	»	2
» 3	» 2	»	»	3
» 4	»	ἴσον ποσότη. γάλακτος καὶ ὕδατος.		
» 5	» 4	Ποσότη. γάλακτος.	Ποσότη. ὕδατος	3
» 6	» 2	»	»	1
» 7	» 3	»	»	1
» 8	»	γάλα καθαρὸν καὶ ἄμικτον.		

Πάντοτε νὰ προετοιμάζομεν τὴν ἀναγκαίαν μόνον
 ποσότητα δι' ἐκάστην φθορὰν, ν' ἀπορρίπτωμεν δὲ τὸ
 περισσεῦον καὶ νὰ καθαρίζωμεν ἀμέσως τὴν θηλά-
 στραν* διότι ἀναγκαιότατος ὅρος τοῦ τεχνικοῦ θη-
 λασμοῦ εἶναι ἡ λεπτολόγος καὶ ἀκριβὴς καθαριότης
 τοῦ δοχείου τούτου. Τὸ γάλα τῶν νεογνῶν ἐκάστην
 φθορὰν πρέπει νὰ θερμαίνεται καὶ ἡ θηλάστρα ἐπίσης
 πρέπει ἀναλόγως νὰ θερμαίνεται, ἵνα μὴ διὰ τῆς φυ-
 σικῆς αὐτῆς ψυχρότητος ὑποβιάζη τὴν ἀναλογοῦσαν
 θερμοκρασίαν τοῦ γάλακτος· προσθέτοντες δὲ τὴν
 πρὸς τοῦτον ποσότητα τῆς ζακχάρεως νὰ θηλάζωμεν
 οὕτω τὰ νεογνά.

Πᾶσα τροφή ἐκτὸς τοῦ γάλακτος καθ' ὅλον μὲν τὸν
 χρόνον τοῦ θηλασμοῦ, ἐξαιρετικῶς ὁμως κατὰ τοὺς 3

* Δι' ἠγλάστραι, ὅσον ἀπλούστεραι, τὸσον προτιμότεραι· αἱ πολ-
 λύπλοκοι εἶναι ἐπικίνδυνοι, ἕνεκα τῆς δυσκολίας ἐν τῷ καθαρισμῷ.

πρώτους μῆνας, εἶναι ἐπιβλαβεστάτη, τὰ δὲ παραδείγματα τῶν φαινομενικῶς ὑγιῶν καὶ αὐτὰ εἶναι σπάνια.

Πᾶσαν ἀνάγκην τὰ νεογνὰ γνωστοποιῶσι διὰ φωνῶν ἢ κλαύματος, ὅθεν καὶ τῆς νοσοκόμου ἢ τῆς μητρὸς καθῆκον εἶναι τὴν αἰτίαν ὡς τάχιστα νὰ γνωρίσωσι τὰ νήπια φωνάζουν ἢ κλαίουσι, ὅταν πεινοῦν ἢ ἦναι ὑγρὰ, ὅταν δὲν κεῖνται ἐν τῇ κλίνῃ καλῶς ἢ ἦναι σφιγκτὰ δεμένα καὶ ὑποφέρουν ἐκ τῆς στενοχωρίας· ἀναλόγως τὴν ἀνάγκην ταύτην τῶν νεογνῶν πρέπει νὰ θεραπεύωμεν· δυστυχῶς τὰς ἀνάγκας ταύτας παραβλέπομεν ἢ ἀδυνατοῦμεν νὰ προῖδωμεν καὶ διὰ διαφόρων ἄλλων τρόπων ἢ γλυκόν τι εἰς τὸ στόμα τοῦ νεογνοῦ εἰσάγοντες ἢ διαφοροτρόπως κινοῦντες αὐτὰ ἐντὸς τοῦ λίκνου ἢ διὰ τῶν βραχιόνων προσπαθοῦμεν νὰ καθησυχάσωμεν. Τινὰ τῶν νεογνῶν συνειθισμένα νὰ κοιμῶνται τὴν ἡμέραν, ἐγρηγοροῦν τὴν νύκτα, ἢ μόνη δὲ θεραπεία τῆς ἀνωμαλίας ταύτης εἶναι: νὰ συνειθίσῃ τις τὸ νεογνὸν νὰ κοιμᾶται τὴν νύκτα· εἰς αὐτὸ συντελεῖ πολὺ ἢ ἐν ἐλευθέρῳ ἀέρι ἐν ἡμέραις θερμαῖς διὰ τῆς τροφῆς ἢ μητρὸς **περιδιάβασις**· καὶ ἐν μὲν θέρει ἀπὸ τῆς 3ης ἐβδομάδος, ἐν καιρῷ δὲ χειμῶνος δύο μῆνας μετὰ τὸν τοκετὸν νὰ γείνη ἀρχὴ παρομοίων περιπάτων.

Ἡ ἐν τῇ καθαριότητι, λούσει καὶ διατροφῇ τῶν νεογνῶν ἐλλειπὴς μέριμνα τῶν γονέων, τροφῶν καὶ θεραπευτικῶν γίνεσθαι αἰτία σπουδαίων ταραχῶν καὶ ἀσθενειῶν, ἔνεκα τῶν ὁποίων τὰ νεογνὰ διὰ τὸ τρυφερὸν καὶ ἀσθενὲς τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῶν εὐκόλως ἀποθνήσκουσιν· τὸ μόνον ὅπερ δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ἐν ταύτῃ εἶναι: οἱ γονεῖς νὰ ἦναι φιλόστοργοι, προδεδειγμένοι καὶ νὰ προσκαλοῦν τὸν ἰατρὸν ἐγκαίρως.

Handwritten signature and notes in the bottom left corner.

Handwritten signature and notes in the bottom right corner.